

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU
ZINĀTŅU KATEDRA

**FIZISKO PERSONU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESA PRAKSE
LATVIJĀ UN EIROPAS SAVIENĪBAS VALSTĪS**

BAKALaura DARBS

Autors: Elīna Šarova

Studenta apliecība Nr.: ee12012

Darba vadītājs: Asoc.prof. Irēna Kucina

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā, “Fizisko personu maksātspējas procesa prakse Latvijā un Eiropas Savienības valstīs”, galvenokārt autors pēta maksātspējas procesa regulējumu gan Latvijā, gan Eiropas Savienības valstīs. Vai pārrobežu maksātspējas process ir izplatīta prakse, salīdzinājumā ar Latvijas fiziskas personas maksātspējas procesu, cik daudz tas tiek izmantots, kādas ir Latvijas regulējuma problēmas, statistika?

Galvenie uzdevumi un pētījuma mērķis ir apskatīt, kādas tiesību normas regulē Maksātspējas procesu Latvijā un Eiropas Savienībā. Maksātspējas procesa regulējuma attīstība Latvijā, spēkā esošais regulējums attiecībā uz fizisko personu. Cik efektīvs ir process, ja salīdzina ar citām valstīm Eiropas Savienībā. Kāda statistika tiek apkopota Latvijā un vai ir publiski pieejama. Attiecībā uz pārrobežu maksātspējas procesa fiziskajām personām, kā nosaka pārrobežu maksātspējas procesa piemērošanu- ārvalsts elements, galveno interešu centrs, domicils. Cik pieejams ir maksātspējas process fiziskajai personai, ja pastāv ārvalstu elements un tiek piemērota pārrobežu maksātspējas procedūra. Vai ir pieejama vienota publiska informācija, reģistrs par pārrobežu maksātspējas procesu fiziskajām personām, lai ieinteresētās personas vai valsts iestādes spētu novērtēt fizisko personu maksātspēju.

Rezultātā autors ir guvis informāciju par fizisko personu maksātspējas procesu Latvijā, aktuālajām regulējuma izmaiņām, procesa efektivitātes rādītājiem salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības valstīm, praksi, statistisku salīdzinājumu. Autors ir norādījis uz pārrobežu maksātspējas regulējumu, tā pieejamību, efektivitāti, cik daudz tas tiek piemērots Latvijā.

Atslēgvārdi: **Fiziskā persona, maksātspējas process, Latvija, Eiropas Savienība, Maksātspējas Regula Nr.1346/2000, Maksātspējas Regula Nr. 2015/848, UNCITRAL.**

ANNOTATION

Bachelor's thesis " Insolvency of Physical Persons Practice in Latvia and European Union Countries" author mainly studies the regulation of the insolvency process both in Latvia and in the European Union countries. Is the cross-border insolvency process a widespread practice in comparison with the insolvency process of a physical person in Latvia, how much it is used, what are the regulatory problems in Latvia, statistics?

The main tasks and purpose of the study is to look at the legal norms regulation of the Insolvency Proceedings in Latvia and in the European Union, also development of the insolvency process regulation in Latvia, the current regulation for a physical person. How effective is the process compared to other countries in the European Union. What statistics are collected in Latvia and whether it is publicly available. As regards the cross-border insolvency proceedings for physical person, how is it defined, what are the are foreign elements, the center of main interests and domicile. How the insolvency process for a physical person is used when there is a cross-border element. Is there public information or register, for cross-border insolvency proceedings available, so that stakeholders or public authorities can assess the solvency of physical person.

As a result, the author has gathered information on the insolvency process regulation of physical person in Latvia, current regulatory changes, indications of the effectiveness of the process in comparison with other European Union countries, practice, statistical comparison. The author has pointed out the regulation of cross-border insolvency, its availability, efficiency, and how much it is applied in Latvia.

Key-words: Physical person, Insolvency Proceedings, Latvia, European Union, Insolvency Regulation No.1346 / 2000, Insolvency Regulation No. 2015/848, UNCITRAL.

SATURS

Apzīmējumu saraksts.....	5
Ievads.....	6
1. Fizisko personu maksātspējas process Latvijā.....	8
2. Pārrobežu Maksātspējas Process.....	14
2.1. Tiesiskais regulējums.....	14
2.2. Ārvalstu elements.....	15
2.3. Galveno interešu centrs.....	16
2.4. Pārrobežu maksātspējas procesa pieejamība.....	23
3. Procesa efektivitāte Latvijā salīdzinot ar citām valstīm.....	25
Kopsavilkums.....	35
Izmantotā literatūra un avoti.....	38

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ANO - Apvienoto Nāciju Organizācijā

UNCITRAL - ANO Starptautisko Tirdzniecības Tiesību Komisija

Maksātnespējas Regula Nr.1346/2000 - Padomes 2000.gada 29.maija Regula (EK) Nr.1346/2000 par maksātnespējas procedūrām

Maksātnespējas Regula Nr. 2015/848 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām

OECD - Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

EST – Eiropas Savienības Tiesa

IEVADS

Mūsdienu patērētāju sabiedrības prasības un straujā ekonomikas attīstība rada dažādas sekas, kā piemēram fiziskas personas nespēju nodrošināt uzņemto saistību izpildi, kā rezultātā aktuāls jautājums ir maksātnespējas procesa procedūra. Fizisko personu pārvietošanās uz citām valstīm darba, ģimenes jautājumos veicina pārrobežu maksātnespējas procesu pieprasījumu un attiecīgu regulējumu piemērošanu. Vērts norādīt, ka juridisko personu maksātnespējas procesa prakse ir vairāk izplatīta un informācijas, kā arī judikatūras šajā jautājumā ir salīdzinoši vairāk, bet kā ir ar fizisko personu maksātnespējas procesu, tas ir vērts izpētei.

Fizisko personu maksātnespējas procesa lietu skaits Latvijā, gadu laikā, kopš Maksātnespējas likuma regulējuma uzlabojumiem, ir pieaudzis, jo tas kļūst efektīvāks un parādniekiem, kuri godprātīgi pilda procesa pienākumus, ir iespēja atgriezties civiltiesiskajā, ekonomiskajā apritē, salīdzinot ar citu valstu procesa termiņiem, samērā īsā laika posmā. Protams pastāv negodprātīgi parādnieki, kuri uzskata maksātnespējas procesu kā veidu, lai izbēgtu no saistību izpildes.

Šis jautājums ir aktuāls un vērts izpētei, jo fizisko personu maksātnespējas procesa regulējums Latvijā tika ieviests samērā nesen un vēl joprojām notiek likuma uzlabojumu izstrāde. Jāņem arī vērā tas, ka šobrīd aktuāli ir pārrobežu maksātnespējas procesa jautājumi, kā piemēram, nosakot galveno interešu centru fiziskai personai. Ir vērts salīdzināt Latvijas maksātnespējas procesa attīstību un spēkā esošo regulējumu starp ES valstīm, lai novērtētu pašreizējo situāciju un problēmas, kam jāpievērš vairāk uzmanības, lai process kļūtu efektīvāks.

Šajā darbā autors pēta fizisko personu maksātnespējas procesa regulējumu Latvijā, spēkā esošo likumu, atsevišķas tiesību normas, uzraugošās iestādes apkopoto statistiku, atzinumus, pētījumus. Tiek salīdzināts citu valstu maksātnespējas regulējums, statistika, cik efektīvi norisinās process. Pārrobežu maksātnespējas spēkā esošais regulējums ES. Aktuālie jautājumi par galveno interešu centra noteikšanu, ārvalsts elementa raksturojums, zinātniskās literatūras, regulu un citu tiesību normu izpēte.

Pētījumā tiek izmantoti Latvijas Republikas un Eiropas Savienības un tiesību akti, dažādi tiesu spriedumi, zinātnieku, autoru pētījumi, atziņas, statistikas dati, juridiskā literatūra, iestāžu vadlīnijas. Galvenokārt Latvijas Republikas Maksātnespējas likums, Civilprocesa

likums, Maksātspējas regula Nr.1346/2000, Maksātspējas Regula Nr. 2015/848, UNCITRAL Paraugnoteikumi par pārrobežu maksātspēju.

Izmantotās pētnieciskās metodes šajā darbā ir: salīdzinošā metode, veicot dažādu valstu tiesību normu salīdzināšanu, prakses salīdzināšanu, vēsturiskā metode - maksātspējas procesa regulējuma vēstures izpēte, regulējuma izmaiņas gadu laikā, statistiskā metode – salīdzinot maksātspējas procesa statistikas datus, sistēmiskā metode - noskaidrojot tiesību normas jēgu saistībā ar citām valstu tiesību normām, teleoloģisko (jēgas un mērķa) interpretācijas metode - noskaidrojot tiesību normas jēgu, analītiskā metode - dažādu avotu analīze, pētījumu, atziņu vērtēšana.

1. FIZISKO PERSONU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS LATVIJĀ

1996.gada 12.septembrī pieņemtā likuma „Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju” mērķis bija kreditoru interešu maksimāla aizsardzība un tas regulēja tikai juridisko personu maksātnespēju, bet šajā likumā nebija ietverts viss to subjektu loks, kuriem iespējama maksātnespēja, kā piemēram fiziskās personas, kaut gan tajā laikā citos likumos bija norādes uz maksātnespējīgu fizisko personu.

No starptautisko tiesību aspekta skatoties, kopš 2004.gada 1.maija Latvija ir Eiropas Savienības dalībvalsts, līdz ar to arī maksātnespējas jomā kļuva saistoši tiesību akti, kas regulē jautājumus par pārrobežu maksātnespējas procesu. 2004.gada 1.maijā Latvijā spēkā stājās Maksātnespējas Regula Nr.1346/2000 par maksātnespējas procedūrām¹, kas reglamentēja pārrobežu maksātnespējas procesa tiesisko jautājumu risināšanas starptautisko piekritību. Latvijā Maksātnespējas Regula Nr.1346/2000 bija tieši piemērojama, taču tajā laikā spēkā esošās tiesību normas neveicināja Regulas efektīvu piemērošanu.²

Maksātnespējas administrācija 2007.gadā izstrādāja Maksātnespējas likuma likumprojektu un jau 2007.gada 1.novembrī Saeimā pēdējā lasījumā tas tika pieņemts, taču stājās spēkā tikai 2008.gada 1.janvārī. Tā piemērošanas procesā tika veikta iespējamo problēmjautājumu apzināšana un apkopošana un 2009.gadā tika uzsākts darbs pie nepieciešamo grozījumu izstrādes, tādējādi novēršot normatīvā regulējuma iespējamās nepilnības un piemērošanas problēmas praksē. Ņemot vērā 2009. un 2010.gadā radušos straujo ekonomisko lejupslīdi, radās nepieciešamība izstrādāt jaunu Maksātnespējas likumu, kurš dotu iespēju parādniekiem efektīvāk atjaunot maksātnespēju un nokārtot parādsaistības.³

2008.gada Maksātnespējas likums pretēji pasaules tendencēm bija izstrādāts un pieņemts brīdī, kad ekonomika piedzīvoja augšupeju. Lai arī šis likums bija solis uz priekšu maksātnespējas regulējuma attīstībā, tomēr ekonomiskā krīze iezīmēja daudzu likumā ietvertu institūtu neefektivitāti galveno maksātnespējas regulējuma mērķu sasniegšanā.⁴

¹Maksātnespējas Regula Nr.1346/2000. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:32000R1346> [sk.03.03.2018.]

² Maksātnespējas Likuma anotācija. 2006.gada 30.novembris. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/380F3F00A08E7691C2257237003D01BB?OpenDocument> [sk.03.03.2018.]

³ Vēsture. Pieejams: <http://www.mna.gov.lv/lv/parmums/vesture/> [sk. 03.03.2018.]

⁴ Izmaiņas maksātnespējas tiesiskajā regulējumā pēdējos gados (2008-2011). Pieejams: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/publikacijas/?p=3 [sk. 05.03.2018.]

Tika izstrādāts jauns Maksātnespējas likums, kurš tika pieņemts 2010. gada 26. jūlijā un stājās spēkā 2010.gada 1.novembrī.⁵ Jānorāda, ka arī Civilprocesa likumam (Pieņemts: 14.10.1998., spēkā esošā redakcija 01.03.2018.-30.06.2018), kas nosaka maksātnespējas procesuālo kārtību un termiņus, ir svarīga loma skatot Maksātnespējas procesu.⁶

Ar jaunā Maksātnespējas likuma stāšanos spēkā fizisko personu maksātnespējas procesu skaits strauji auga 2011. gadā ap 1000 procesiem gadā, vēlākajos gados paaugstinoties līdz apmēram 1500 lietu gadā. Fizisko personu maksātnespējas procesu skaita palielinājums nebija saistīts ar uzņēmējdarbības vides pasliktināšanos Latvijā un ekonomisko krīzi, bet gan ar to, ka 2010. gada beigās stājās spēkā jauns Maksātnespējas likums, kas rosināja tieši fiziskās personas izmantot šo instrumentu savu saistību nokārtošanai.⁷

Šobrīd Latvijā ir spēkā ir 2010. gada 26. jūlija Maksātnespējas likuma 06.01.2017.-30.06.2018. redakcija. Likuma mērķis ir veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus.⁸ Maksātnespēja ir labākais risinājums personai nokārtot saistības pret kreditoriem, kā arī pēc iespējas atgūt maksātnespēju, jo ekonomiskās attīstības laikā ir būtiski, lai katra persona ir spējīga pildīt uzņemtās saistības un būt ekonomiski droša. Galvenais uzdevums ir vienlīdz nodrošināt gan finansiālās grūtībās nonākušās personas gan kreditoru intereses.

Kā tika noteikts Dobeles rajona tiesas 2014.gada 27.janvāra spriedumā Lietā Nr.C13022614 par fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma noraidīšanu un procesa izbeigšanu, ka iepriekšējā likuma (2007. gada) nepilnīgais regulējums fiziskās personas maksātnespējas jomā bija novedis pie situācijas, ka fiziskās personas maksātnespējas process tika uztverts tikai un vienīgi kā līdzeklis personas atbrīvošanai no parādu saistībām. Kā norāda tiesa šajā spriedumā, fiziskās personas maksātnespējas procesa galvenais mērķis nevar būt tikai izvairīšanās no parādu saistību izpildes. Viens no mērķiem ieviešot ierobežojumus maksātnespējas procesa piemērošanai ir saglabāt līdzsvaru starp parādnieka atbrīvošanu no pārmērīgām saistībām un saistību kārtošanas disciplīnu

⁵ Vēsture. Pieejams: [http://www.mna.gov.lv/lv/parmums/vesture/\[sk.10.03.2018.\]](http://www.mna.gov.lv/lv/parmums/vesture/[sk.10.03.2018.])

⁶ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [sk.28.03.2018.]

⁷ Latvijas maksātnespējas reģistra dati – Eiropas e-tiesiskuma portālā. Pieejams:[http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/286866-latvijas-maksatnespejas-registra-dati-eiropas-e-tiesiskuma-portala/\[sk.10.03.2018.\]](http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/286866-latvijas-maksatnespejas-registra-dati-eiropas-e-tiesiskuma-portala/[sk.10.03.2018.])

⁸ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010. [sk.28.03.2018.]

civiltiesiskajā apgrozībā, lai stimulētu fiziskās personas saprātīgi uzņemties saistības, pārāk nepaļauties uz viegli pieejamu saistību dzēšanu finansiālo grūtību gadījumā. Kā tika norādīts motīvu daļā: “Pieteicējas norādītais fakts par to, ka 2009.gadā samazinājušies viņas ienākumi, lietā netika pierādīts. Tika konstatēts, ka virkne kredītu bija saņemti 2012., 2013.gadā un ienākumi šajos gados pieteicējai bija stabili, vienādi.”⁹

Maksātnespējas process ir piemērojams gan juridiskām personām, gan fiziskām personām. Ņemot vērā, ka juridisko un fizisko personu maksātnespējas process ir ar atšķirīgu regulējumu autors turpmāk skatīs tikai fizisko personu maksātnespējas procesa norisi.

Maksātnespējas likuma 5.pants nosaka, ka fiziskās personas maksātnespējas process ir tiesiska rakstura pasākumu kopums, kura mērķis ir pēc iespējas pilnīgāk apmierināt kreditoru prasījumus no parādnieka mantas un dot iespēju parādniekam, kura manta un ienākumi nav pietiekami visu saistību segšanai, tikt atbrīvotam no neizpildītajām saistībām un atjaunot maksātspēju. Fiziskās personas maksātnespējas procesu var piemērot jebkurai fiziskai personai, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības.¹⁰

Ar Maksātnespējas likuma 2015. gada grozījumiem tika samazināts minimālais nenokārtoto parādsaistību apjoms, pie kāda fiziskajai personai var tikt uzsākts maksātnespējas process. Iepriekšējā redakcija paredzēja, ka parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja: nav iespējams nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš un kuru kopējā summa pārsniedz 7114 EUR, vai, ja saistībā ar pierādāmiem apstākļiem šai personai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā un kuras kopā pārsniedz 14 228 EUR.¹¹ Šobrīd spēkā esoša ir kārtība nosaka mazākas naudas summas, kad parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, attiecīgi, ja šai personai nav iespēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies izpildes termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000 euro, kā arī ja personai pastāv pierādāmi apstākļi kuru dēļ tai nebūs iespējams nokārtot parādsaistības, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā, un parādsaistības kopā pārsniedz 10 000 euro.

⁹ Dobeles rajona tiesas 2014.gada 27.janvāra spriedums Lietā Nr.C13022614.Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/145124.pdf>. [sk.07.03.2018.]

¹⁰ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010. [sk.28.03.2018.]

¹¹ Aljēns M. Maksātnespējas likuma grozījumi – fiziskās personas maksātnespēja. Pieejams: https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2481/Maksatnespejas_likums_Aljens_Ifinanses_Junijs_2015_32dca55d.pdf [sk. 01.04.2018.]

Jāņem vērā, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa piemērošanas priekšnoteikums ir fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā. Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 171. panta pirmo daļu par administratora pienākumu veikšanu fiziskās personas maksātnespējas procesā administrators saņem atlīdzību no savas iecelšanas dienas līdz bankrota procedūras pabeigšanai – vienreizēju atlīdzību divu minimālo mēnešalgu apmērā. Ja fiziskās personas maksātnespējas process netiek pasludināts, pieteikuma iesniedzējam ir tiesības iemaksāto depozītu saņemt atpakaļ.¹² Šis depozīts tiek izmantots, lai tiktu nodrošināta administratora atlīdzība un kārtība ir noteikta Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumos Nr. 88 “Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesā”.¹³

Fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu tiesai var iesniegt parādnieks, Maksātnespējas Regulas Nr. 1346/2000 29.panta “a” punktā norādītā persona¹⁴ - galvenās procedūras likvidators (persona vai struktūra, kuras funkcijās ietilpst parādniekam atsavināto aktīvu pārvaldīšana vai likvidācija vai viņa darbību pārraudzība).¹⁵ Ar Maksātnespējas likuma 2015. gada 1. marta grozījumiem tika noteikts, ka pieteikumu var iesniegt arī parādnieks kopā ar ieinteresētajām personām (parādnieka laulātais, persona, kura sastāv ar parādnieku radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei, parādnieka aizbildnis vai aizgādnis, komercsabiedrība, kurā parādniekam pieder izšķiroša ietekme Koncernu likuma izpratnē, kā arī ja šīs personas bija ieinteresētās personas pēdējo piecu gadu laikā līdz fiziskās personas maksātnespējas procesa lietas ierosināšanai. Būtiska pazīme, lai parādnieks ar ieinteresēto personu iesniegtu pieteikumu ir, ka katrai no tām pastāv kāda no maksātnespējas subjekta pazīmēm. Ar šo grozījumu tiek atvieglota maksātnespējas procesa izmantošana situācijās, kad finansiālās problēmas skārušas vienlaikus abus laulātos vai vairākas radniecības vai svainības attiecībās esošas personas.¹⁶

¹² Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010. [sk.18.03.2018.]

¹³ Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumi Nr. 88. Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesā. [sk.18.03.2018.]

¹⁴ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010. [sk.18.03.2018.]

¹⁵ Maksātnespējas regula Nr. 1346/2000. pieņemta 2000. gada 29. maijā. par maksātnespējas procedūrām. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:32000R1346> [sk. 29.03.2018.]

¹⁶ Aljēns M. Maksātnespējas likuma grozījumi – fiziskās personas maksātnespēja. Pieejams: https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2481/Maksatnespejas_likums_Aljens_Ifinanses_Junijs_2015_32dca55d.pdf [sk. 01.04.2018.]

Tā sauktā "ģimenes maksātnespējas procesa" ieviešanas mērķis bija atvieglot savstarpēji saistītu personu iespējas dzēst savas parādsaistības. Kaut arī piedāvātais mehānisms praksē tiek plaši izmantots un ir atbalstāms, tomēr, kā norāda likumprojekta anotācijā, norma nenodrošina visu maksātnespējas procesā iesaistīto personu interešu samērīgu ievērošanu. Proti, pasludinot šādu procesu, būtībā norit tik fizisko personu maksātnespējas procesi, cik tajā esošās personas. Kopš attiecīgo grozījumu stāšanās spēkā līdz 2017. gada 1. martam bija ierosināta 351 "ģimenes maksātnespējas procesa" lieta, pasludināti 344 "ģimenes maksātnespējas procesi" un parādniķu kopējais skaits pasludinātajos "ģimenes maksātnespējas procesos" bija 724.¹⁷

Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā rajona (pilsētas) tiesa izskata fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, kurā norāda:

- vārdu, uzvārdu, personas kodu un deklarēto dzīvesvietu;
- apstākļus, kuru dēļ fiziskā persona nav spējīga izpildīt saistības;
- visu termiņā neizpildīto saistību kopējo summu;
- visu to saistību kopējo summu, kuru izpildes termiņš iestāsies gada laikā;
- parādnieka mantas sastāvu, tajā skaitā parādnieka daļu laulāto kopīgajā mantā un citā kopīpašumā;
- vai maksātnespējas procesam ir pārrobežu maksātnespējas procesa raksturs.¹⁸

Tomēr pastāv ierobežojumi, kad Fiziskās personas maksātnespējas process nav piemērojams vai ir pārtraucams. Ja persona pēdējo triju gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir sniegusi apzināti nepatiesu informāciju saviem kreditoriem; Ja persona ir izlietojusi piešķirto kredītu līgumā neparedzētiem mērķiem, un par to ir stājies spēkā kompetentas institūcijas nolēmums krimināllietā; Ja pēdējo 10 gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas ir pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros ir dzēstas saistības; Ja pēdējo piecu gadu laikā pirms fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas vai fiziskās personas maksātnespējas procesa laikā ir stājies spēkā kompetentas institūcijas nolēmums krimināllietā, ar kuru konstatēts, ka parādnieks ir izvairījies no nodokļu samaksas.¹⁹

¹⁷ Likumprojekta "Grozījumi Maksātnespējas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: tap.mk.gov.lv/doc/2017_12/TMAnot_081117_GrozMNL.2490.docx [sk.30.03.2018.]

¹⁸ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500> [sk.28.03.2018.]

¹⁹ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214590> [sk.30.03.2018.]

Fiziskās personas maksātnespējas process tiek uzsākts ar dienu, kad tiesa ar nolēmumu pasludinājusi maksātnespējas procesu, un noris līdz dienai, kad tiesa pieņem lēmumu par maksātnespējas procesa izbeigšanu. Maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras. Bankrota procedūra noris līdz brīdim, kamēr tiek pārdota visa parādnieka manta, izņemot to mantu, uz kuru nedrīkst vērst piedziņu. Likumdevējs ir noteicis, ka parādnieka manta ir jāpārdod sešu mēnešu laikā. Fiziskās personas saistību dzēšanas plāna īstenošanas termiņu nosaka, ņemot vērā paredzamos ienākumus saistību dzēšanas procedūrā, tie var būt viens līdz trīs gadiem.²⁰

²⁰ Maksātnespējas administrācija. Biežāk uzdotie jautājumi. Pieejams: <http://www.mna.gov.lv/lv/faq/#k101>[sk.02.04.2018.]

2. PĀRROBEŽU MAKSĀTNESPĒJAS PROCESS

2.1. Tiesiskais regulējums

Starptautiskie maksātnespējas standarti sāka attīstīties samērā nesen, tāpēc starptautisko līgumu un konvenciju šajā jomā ir maz. Starptautisko dokumentu vidū, kas regulē starptautisko maksātnespēju, kā būtiskākos var norādīt Maksātnespējas Regulu Nr. 1346/2000 (šobrīd spēkā aktuālā redakcija Maksātnespējas Regula Nr. 2015/848) un UNCITRAL Paraugnoteikumi par pārrobežu maksātnespēju.²¹

UNCITRAL Paraugnoteikumi par pārrobežu maksātnespēju, kā tas noteikts to preambulā, tika pieņemti, lai radītu efektīvu mehānismu pārrobežu maksātnespējas gadījumu risināšanai, sekmētu sadarbību starp pārrobežu maksātnespējas procesā iesaistīto valstu tiesām u.c. kompetentām varas institūcijām, godīgas un efektīvas pārrobežu maksātnespējas administrēšanai, kas aizsargā kā visu kreditoru, tā arī citu personu, ieskaitot parādnieka intereses.²² Šo noteikumu pieņemšanas mērķis arī bija radīt likumdošanas tekstu, kas tiek rekomendēts dalībvalstīm ieviešanai to nacionālajos likumos, lai palīdzētu nodrošināt valstu maksātnespējas likumus ar moderniem, harmonizētiem ietvariem efektīvākai pārrobežu maksātnespējas risināšanai, kad parādniekam ir aktīvi vairāk nekā vienā valstī vai kad kreditori ir no citas valsts, ne tās, kurā notiek maksātnespējas process.²³

Maksātnespējas Regula Nr. 1346/2000 ir piemērojama arī fizisko personu maksātnespējas procesā, kaut gan praksē šādi precedenti ir salīdzinoši mazāk nekā juridisko personu maksātnespējas.²⁴ Maksātnespējas Regula 2015/848 ir Maksātnespējas Regulas Nr. 1346/2000 pārstrādāta versija. Maksātnespējas Regula 2015/848 atceļ Maksātnespējas Regulu Nr. 1346/2000 un visus tās turpmākos grozījumus. Šī regula ir svarīgs instruments tiesu iestāžu sadarbībai civillietās ES līmenī.²⁵

²¹ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības II. Zvaigzne ABC, 2010. 38.lpp.

²² turpat. 43.lpp

²³ turpat 44.lpp

²⁴ turpat 42.lpp

²⁵ Briselē, 30.5.2016 Priekšlikums EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko groza Regulas (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām A un B pielikumā noteikto maksātnespējas procedūru un maksātnespējas procesa administratoru sarakstus. Pieejams: [https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0317&from=LV\[sk.02.04.2018.\]](https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0317&from=LV[sk.02.04.2018.])

Kā norādīts 2012.gada EK Priekšlikumā, saistībā ar Maksātnespējas Regulas Nr. 1346/2000 grozījumiem, tiek uzskatīts, ka Maksātnespējas Regula Nr. 1346/2000 veiksmīgi darbojas, atvieglojot pārrobežu maksātnespējas procedūras ES, tomēr apspriežoties ar ieinteresētajām personām un EK pasūtīti juridiski un praktiski pētījumi atklāja vairākas problēmas šīs regulas piemērošanā praksē. Kā vienu no problēmjaudājumiem norādīja grūtības, nosakot, kuras dalībvalsts kompetencē ir maksātnespējas procedūru sākšana. Lai gan tiek plaši atbalstīta piekritības piešķiršana galveno maksātnespējas procedūru sākšanai dalībvalstij, kurā atrodas parādnieka galveno interešu centrs, ir radušās grūtības, piemērojot šādu pieeju praksē.²⁶

2.2. Ārvalstu elements

Pirms pārrobežu maksātnespējas piemērošanas, sākotnēji ir jāpārlicinās par to, vai pastāv ārvalsts elements. Ar ārvalsts elementu starptautiskajās privāttiesībās saprot kontaktu jeb saikni ar kādu citu, nevis valsts nacionālo tiesību sistēmu. Tās var izpausties dažādi, piemēram: tiesiskā attiecība tiek nodibināta, grozīta vai izbeigta starp personām no dažādām valstīm;²⁷ tiesisko attiecību objekts atrodas citā valstī; notikums - juridisks fakts notiek vienā valstī, bet skar personas citās valstīs. Piemēram, pret personu tiek celta prasība citā valstī, parādnieks no citas valsts nepilda uzņemtās saistības, parādniekam nav mantas valstī, kurā tiek pieņemts spriedums, bet tā atrodas kādā citā valstī, pierādījumi, kas nepieciešami tiesvedības procesā vienā valstī, atrodas citā. Tādējādi ārvalstu elements ir tas kas nošķir starptautiskās privāttiesības no nacionālajām tiesībām. Kā piemēram Bulgārijas Starptautisko privāttiesību likumu izpratnē privāttiesiskās attiecības ar ārvalstu elementu ir tādas tiesiskās attiecības, kuras ir saistītas ar divām vai vairāk valstīm, līdzīgi ir Igaunijas un Ukrainas gadījumā, kur likumdevējs nosaka, ka starptautisko privāttiesību regulējums piemērojams tiesiskajās attiecībās, kuras ir saistītas ar vairāk nekā vienu valsti.²⁸ Ukrainas Republikas Starptautisko privāttiesību likums ir viena no retajām vai pat vienīgā starptautisko privāttiesību kodifikācija, kurā sniegts termina “ārvalstu elements” skaidrojums. Tā 1. panta pirmās daļas otrais punkts noteic: “ārvalstu elements – pazīme, kas raksturo šajā likumā regulētās privāttiesiskās attiecības un izpaužas vienā vai vairākās šādās formās: kaut vai viens

²⁶ Priekšlikums.EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA ,ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Pieejams:[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf) [sk.05.03.2018.]

²⁷ Mieriņa A. Starptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma. Private International Law: Genesis and System.Latvijas Universitāte, 2015. 26.lpp

²⁸ turpat 27.lpp

no tiesiskās attiecības dalībniekiem ir ārvalstnieks, bezvalstnieks vai ārvalstu juridiskā persona; tiesisko attiecību objekts atrodas ārvalstu teritorijā; juridisks fakts, pēc kura tiesiskā attiecība ir radusies, pārgrozījies vai izbeigusies, ir saistīts ar ārvalsti...”²⁹ Savukārt Šveicē, Beļģijā, Lietuvā, Latvijā un arī citās valstīs šāds regulējums nav definēts.³⁰

Ārvalstu elements jāaplūko, ņemot vērā nevis tiesiskās attiecības struktūras elementus (personas no dažādām valstīm, objekts, vai notikums citā valstī), bet tās reālo saikni ar divām vai vairākām tiesību sistēmām. Šādas saiknes noteikšanai izmanto piesaistes faktorus, tāds kā domicils, parastā uzturēšanās vieta, darījuma noslēgšanas vai izpildes vieta u.tml.³¹

2.3. Galveno interešu centrs

Personisko piesaistes faktoru noteikšanā vēsturiski izmantoja tikai domicila principu, kas vēlāk tika papildināts ar pilsonības principu. Arvien biežāk starptautiskajās privāttiesībās priekšroka tiek dota abiem principiem vienlaicīgi, lai starptautisko privāttiesību sistēma tiktu padarīta efektīvāka. Domicils var būt saistīts ar personas pilsonību, tomēr var būt situācija, kad personai ir iespējama dubultā pilsonība, bet domicils ir viens, vai arī kad persona bezvalstnieks, kurai nav nevienas valsts piederība, ir tikai domicils.³² Pilsonības princips personas tiesiskā statusa noteikšanā, no piemērošanas viedokļa vērtējot, ir daudz ērtāks un saprotamāks nekā domicila princips. Latvijā izmanto gan dzīvesvietas, gan pilsonības principu, kā piemēram³³ Latvijas Civillikuma³⁴ 8.pants nosaka, ka fiziskas personas tiesību un rīcības spēja noteicama pēc viņas dzīves vietas likuma. Ja personai ir vairāk dzīves vietu un viena no tām Latvijā, tad viņas tiesību un rīcības spēja, kā arī tiesiskās darbības sekas jāapspriež pēc Latvijas likuma.³⁵ Latvijas Civillikuma³⁶ 7.pants nosaka, ka Dzīves vieta (domicils) ir tā vieta, kur persona ir labprātīgi apmetusies ar tieši vai klusējot izteiktu nodomu tur pastāvīgi dzīvot vai darboties. Vienai personai var būt arī vairākas dzīves vietas. Pagaidu uzturēšanās nerada dzīves vietas tiesiskās sekas un ir apspriežama ne pēc tās ilguma, bet pēc nodoma. Gramatiski tulkojot tiesību normu, tiek norādīts, ka personas dzīvesvieta ir personas

²⁹ Mieriņa A. Starptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma. Private International Law: Genesis and System. Latvijas Universitāte, 2015.28.lpp

³⁰ turpat 27.lpp

³¹ turpat 28.lpp

³² turpat 163.lpp

³³ turpat 164.lpp

³⁴ Latvijas Republikas Likums Civillikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> 8.pants [sk.05.03.2018.]

³⁵ Mieriņa A. Starptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma. Private International Law: Genesis and System. Latvijas Universitāte, 2015.164.lpp

³⁶ Latvijas Republikas Likums Civillikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> 7.pants [sk.05.03.2018.]

domicils. Atbilstoši tiesību normā noteiktajam personai var būt vairākas dzīvesvietas, tātad arī vairāki domicili, kas pēc vispārējo tiesību domicila izpratnes nav apvienojams, jo katrai personai var būt tikai viens domicils.³⁷

Ir svarīgi, ka kreditori, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir ES, būtu informēti par maksātnespējas procedūru sākšanu attiecībā uz to parādnieku aktīviem. Lai nodrošinātu ātru informācijas nodošanu kreditoriem, Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1393/2007 (2007. gada 13. novembris) par tiesas un ārpus tiesas civillietu vai komercietu dokumentu izsniegšanu dalībvalstīs (dokumentu izsniegšana), nebūtu jāpiemēro gadījumos, kad šajā regulā ir paredzēts pienākums informēt kreditorus. Lai uzlabotu kreditoru un tiesu informēšanu un novērstu paralēlu maksātnespējas procedūru sākšanu, dalībvalstīm pārrobežu maksātnespējas gadījumos ir pienākums publicēt attiecīgo informāciju publiski pieejamā elektroniskā reģistrā. Lai kreditoriem un tiesām, kuru domicils vai atrašanās vieta ir citās dalībvalstīs, atvieglotu piekļuvi minētajai informācijai.³⁸

Ka tika noteikts Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. februāra spriedumā Lieta Nr. C19056212 SKC-77/2016, kreditoram ir tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka, ja viņš nav bijis informēts par maksātnespējas procedūras uzsākšanu pret parādnieku citā valstī. Atbilstoši Maksātnespējas Regulas Nr.1346/2000 40.panta 1.punktam tiklīdz kādā dalībvalstī ir sāta maksātnespējas procedūra, šīs valsts tiesa, kurai ir piekritība, vai tās ieceltais likvidators nekavējoties informē zināmos kreditorus, kuru pastāvīgā dzīvesvieta, domicils vai juridiskā adrese ir citās dalībvalstīs. Maksātnespējas procedūras uzsākšana un pabeigšana citā dalībvalstī nevar ietekmēt kreditora, kura nav tikusi informēta par maksātnespējas procedūru un kreditora prasījuma pieteikšanu, tiesības saņemt apmierinājumu no parādnieka.³⁹

Maksātnespējas Regulā Nr. 2015/848 paredzēts, ka pirms maksātnespējas procedūras sākšanas kompetentajai tiesai pēc savas iniciatīvas būtu jāpārbauda, vai parādnieka galveno interešu centrs vai parādnieka uzņēmējdarbības vieta faktiski atrodas tās piekritībā.

³⁷ Mieriņa A. Starptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma. Private International Law: Genesis and System. Latvijas Universitāte, 2015. 165.lpp

³⁸ Maksātnespējas regula Nr. 2015/848 (2015. gada 20. maijs) par maksātnespējas procedūrām (pārstrādāta redakcija). Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=LV\[sk.27.03.2018.\]](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=LV[sk.27.03.2018.])

³⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. februāra spriedumā Lieta Nr. C19056212 SKC-77/2016. Pieejams: [at.gov.lv/files/files/skc-77-2016.doc\[sk.27.03.2018.\]](http://at.gov.lv/files/files/skc-77-2016.doc[sk.27.03.2018.])

Pārliecinoties, vai trešās personas var noskaidrot parādnieka galveno interešu centru, īpaša uzmanība būtu jāvelta kreditoriem un viņu priekšstatam par to, kur parādnieks pārvalda savas intereses. Tas var nozīmēt, ka galvenā interešu centra pārvietošanas gadījumā kreditori būtu laikus jāinformē par jauno atrašanās vietu, no kuras parādnieks veic savu darbību, piemēram, pievēršot uzmanību tam, ka parādnieks komerciālajā sarakstē norāda jaunu adresi vai publisko jauno atrašanās vietu citos atbilstošos veidos.

Prezumpcijām, ka pastāvīgā dzīvesvieta ir galveno interešu centrs, vajadzētu būtu atspēkojamām, un attiecīgajai dalībvalsts tiesai būtu rūpīgi jānovērtē, vai parādnieka galveno interešu centrs patiešām atrodas tajā dalībvalstī. Tādas fiziskas personas gadījumā, kas neveic neatkarīgu darījumdarbību vai profesionālo darbību, vajadzētu būt iespējamam atspēkot šo prezumpciju, piemēram, ja ievērojama daļa no parādnieka aktīviem atrodas ārpus parādnieka patstāvīgās dzīvesvietas dalībvalsts vai ja var noteikt, ka viņa galvenais iemesls pārcelties bija maksātnespējas pieteikšana pēc jaunās piekritības un ja šāda pieteikšana būtiski kaitētu to kreditoru interesēm, kuru darījumi ar parādnieku ir notikuši pirms pārcelšanās.⁴⁰

Tomēr dalībvalstīm varētu rasties grūtības, ja jānosaka vairāk nekā vienā dalībvalstī strādājošu fizisku personu galveno interešu centrs. Tādēļ viens no EST nozīmīgākajiem spriedumiem maksātnespējas tiesību jomā ir spriedums Euro Food lietā.⁴¹ Lietā tika veikta virkne svarīgu paziņojumu, nosakot vispārējo Maksātnespējas regulas ietvaru. Euro Food lietā pasludinātajā spriedumā EST noteica būtiskākos principus galveno interešu centra noteikšanai, paziņojot, ka: ja parādnieks ir meitas sabiedrība, kuras juridiskā adrese un, kuras mātes sabiedrības juridiskā adrese ir dažādās dalībvalstīs, Maksātnespējas Regulas 3. panta 1. punkta otrajā teikumā minēto pieņēmumu, ka šīs meitas sabiedrības galveno interešu centrs ir dalībvalstī, kurā ir tās juridiskā adrese, var atspēkot tikai tad, ja no objektīviem un trešajām personām pārbaudāmiem faktiem var konstatēt tādas faktiskas situācijas esamību, kas atšķiras no tās situācijas, uz kādu norāda minētās juridiskās adreses atrašanās vieta. Tādējādi nacionālajai tiesai jānosaka dažādu trešajām pusēm noskaidrojamo faktoru svarīgums, lai

⁴⁰ Maksātnespējas regula Nr. 2015/848 (2015. gada 20. maijs) par maksātnespējas procedūrām (pārstrādāta redakcija).
Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=LV\[sk.27.03.2018.\]](https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=LV[sk.27.03.2018.])

⁴¹ EST 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. C-341/04 Eurofood IFSC Ltd. Pieejams: [http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db64a0072306254e79a47febafd18449f8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?text=&docid=57045&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=996477 \[sk.03.04.2018.\]](http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db64a0072306254e79a47febafd18449f8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?text=&docid=57045&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=996477 [sk.03.04.2018.])

atspēkotu pieņēmumu, ka reģistrācijas vieta ir arī galveno interešu centrs. Tiek piemēroti tā sauktie Euro Food lietas kritēriji, ko dalībvalstu tiesas vairākos gadījumos arī precizē.⁴²

Lai arī EST spriedums Euro Food lietā un daži vēlāk pieņemtie spriedumi sīki iztirzā juridisko personu galveno interešu centra noteikšanai piemērojamus kritērijus, tie ir derīgi arī attiecībā uz fiziskas personas galveno interešu centru. Šajā gadījumā divi Īrijas pilsoņi, kuriem ar dažādu korporatīvu uzņēmumu starpniecību piederēja uzņēmumi Apvienotajā Karalistē, Zviedrijā un Amerikā, iesniedza Apvienotajā Karalistē pieteikumu bankrota pasludināšanai. Lai konstatētu, ka galveno interešu centrs tiek noteikts, izmantojot apstākļus, kam jābūt noskaidrojamiem trešajām personām, tika citētas Euro Food un Interedil lietas. Tādējādi visbūtiskākais apsvērums lietā bija trešo personu faktors. Tādēļ tiesa ņēma vērā, kur lūguma iesniedzēji veikuši saimniecisko darbību, par ko varēja pārliecināties trešās personas, un, to darot, tiesa ievēroja visu apstākļu kopumu (Anglijā pavadītais laiks, Anglijas adreses izmantošana). Tomēr tiesa arī ņēma vērā faktus, ka lēmumi lielākoties tika pieņemti Īrijā un Dublinas adrese bija norādīta vairākos darījumu dokumentos.⁴³ Iepriekšminētā pieeja var kontrastēt ar Latvijas tiesu pieeju. Kādā lietā tiesa EST spriedumu Interedil lietā⁴⁴ un spriedumus, kas pasludināti citās lietās (spriedumu Euro Food lietā), piemēroja pēc analogijas principa, kad Lietuvas pilsonis iesniedza maksātnespējas pieteikumu Latvijā atbilstoši savai deklarētajai dzīvesvietai. Latvijas tiesa pamatā uzmanību pievērta publiski pieejamajai informācijai, tajā skaitā drīzāk fiziskas personas deklarētajai dzīvesvietai, nekā trešo personu uzskatam par galveno interešu centra atrašanās vietu. Tiesa, EST praksi par juridisko personu galveno interešu centru, piemēroja fiziskām personām, ņemot vērā to, ka saskaņā ar Maksātnespējas regulas 3. panta 1. punktu deklarētā dzīvesvieta (reģistrētā adrese) ir pamats pieņēmumam par galveno interešu centru, tāpat kā par uzņēmumu reģistrācijas vietu. Tādējādi tiesa vispirms noteica formālu pieņēmumu, ka Latvija ir vieta, kur atbilstoši nacionālā likuma komentāram, pamatojoties uz deklarēto adresi, atrodas galveno

⁴² Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. 2015. gada 1. janvāra PĒTĪJUMS Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste) Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/TM_Petij_ES_Tiesa_un_tas_judikaturas_parrobezu_tiesiskas_sadarb_joma_civillietas_ietekme_uz_nac_tiesam_un_iestadem.pdf
74.lpp[sk.05.04.2018.]

⁴³ turpat 75.lpp

⁴⁴ EST 2011. gada 20. oktobra Lieta C 396/09 Pieejams: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0396\[sk.05.04.2018.\]](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0396[sk.05.04.2018.])

interesu centrs. Tiesa sākotnēji pamatoja savu secinājumu saistībā ar galveno interešu centra atrašanos uz nacionālo tiesību izpratni, ka deklarētajai dzīvesvietai (reģistrētajai adresei) ir kāda saistība ar personas galveno interešu centru jo deklarētā dzīvesvieta nerada pastāvīgu saikni ar attiecīgo vietu. Saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem parādnieks var būt deklarēts Latvijā, bet viņa/viņas saimnieciskā darbība var notikt ārpus Latvijas; tāpat iespējams viegli nomainīt deklarēto dzīvesvietu. Ārvalstu kreditoriem, kuri nav pazīstami ar dzīvesvietas deklarēšanas sistēmu, šāda reģistra esamība var būt nezināma vai nesvarīga, tādēļ trešās personas par šādiem apstākļiem varētu arī nezināt.

Kā norādīts, tad Maksātnespējas regulu nedrīkst interpretēt saskaņā ar vietējo tiesību sistēmu un maksātnespējas procesa izpratni, jo tas apgrūtina pārrobežu maksātnespējas procesa saskaņošanu.⁴⁵ Tādēļ šāda paļaušanās uz nacionālajiem tiesību aktiem un nacionāla tiesību akta komentāriem citos apstākļos varētu novest pie nepareizas Maksātnespējas regulas un EST judikatūras jēdzienu attiecībā uz autonomu galveno interešu centra definīciju interpretācijas.

Ne tikai tiesām, bet arī lietā iesaistītajām pusēm piemīt tendence balstīties uz deklarēšanās principu. Citā lietā Rīgas apgabaltiesa atkārtoti izskatīja galveno interešu centra atrašanās vietu parādniekam – Lietuvas pilsonim, kurš bija iecerējis sākt maksātnespējas procesu Latvijā. Parādnieks atsaucās uz spriedumu Interdil lietā un norādīja, ka viņa galveno interešu centrs atrodas Latvijā un ka augstāka nozīme jāpiešķir uzņēmuma galvenās administrācijas atrašanās vietai – viņa deklarētajai dzīvesvietai. Rīgas apgabaltiesa neatsaucās ne uz vienu EST lietu, bet pareizi secināja, ka deklarētā dzīvesvieta automātiski nepārvieto parādnieka galveno interešu centru, sevišķi – ņemot vērā, ka dzīvesvieta tika deklarēta vienu dienu pirms maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas. Tiesa Latvijā deklarēto dzīvesvietu formāli ņēma vērā, bet vadījās pēc pieejas Euro Food lietā, izvērtēja visus lietā esošos pierādījumus un nonāca pie pareiza secinājuma par galveno interešu centra atrašanās vietu.

Kā norādīts pētījumā, tad, Lietuvas pilsoņi bieži mēģina izmantot deklarēto dzīvesvietu kā pamatojumu galveno interešu centra pārceļšanas pieprasījumam, lai uzsāktu maksātnespējas procesu Latvijā vai Apvienotajā Karalistē.

⁴⁵ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. 2015. gada 1. janvāra PĒTĪJUMS Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste) Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/TM_Petij_ES_Tiesa_un_tas_judikaturas_parrobezu_tiesiskas_sadarb_joma_civillietas_ietekme_uz_nac_tiesam_un_iestadem.pdf 76.lpp[sk.05.04.2018.]

Zviedrijas praksē, izskatot deklarēšanas principu kā pieņēmumu galveno interešu centra atrašanās vietai, vērojama līdzīga pieeja. Kādā lietā Zviedrijas Augstākā tiesa piemēroja EST konstatējumus Euro Food un Staubitz-Schreiber lietās un konstatēja, ka saskaņā ar Maksātnespējas regulas 3. panta 1. punktu un tā autonomo interpretāciju spriedumā Euro Food lietā pastāv atspēkojams pieņēmums, ka reģistrācijas vieta Zviedrijā atbilst personas galveno interešu centram, ja vien netiek pierādīts pretējais. Tiesa konstatēja, ka maksātnespējas procesa sākšanas brīdī parādniekam piederēja īpašums Zviedrijā, viņš maksāja alimentus Zviedrijā dzīvojošajiem bērniem un arī nodokļu saistības un soda naudas par satiksmes noteikumiem neatbilstošu auto novietošanu bija uzliktas Zviedrijā; tādējādi maksātnespējas procesa sākšanas brīdī galveno interešu centrs nešaubīgi atradās Zviedrijā.

Tādējādi Zviedrijas tiesa gan balstījās uz faktu par reģistrācijas vietu, gan arī bija iecerējusi pārbaudīt faktus, kas apliecina, kur maksātnespējas procesa sākšanas brīdī bija galveno interešu centrs. Zviedrijas Augstākā tiesa, tāpat kā Anglijas tiesas, ir izvērtējusi pierādījumus. Otrkārt, visi pierādījumi galvenokārt izmantoti, lai pierādītu premisu, ka galveno interešu centrs atrodas deklarētajā dzīvesvietā, kā uzskata Latvijas tiesas.⁴⁶

Lai tiktu novērsti gadījumi labvēlīgākās tiesas izvēlei krāpnieciskos vai ļaunprātīgos nolūkos, presumējot fiziskās personas galveno interešu centru, jāņem vērā būtiski nosacījumi. Attiecībā uz fizisku personu, kas veic neatkarīgu darījumdarbību vai profesionālo darbību, nebūtu jāpiemēro gadījumā, kad parādnieks ir pārvietojis savu juridisko adresi vai galveno darījumdarbības vietu uz citu dalībvalsti trīs mēnešu laikā pirms pieteikuma sāk maksātnespējas procedūru. Vai attiecībā uz fizisku personu, kas neveic neatkarīgu darījumdarbību vai profesionālo darbību, nebūtu jāpiemēro gadījumā, kad parādnieks ir pārvietojis savu pastāvīgo dzīvesvietu uz citu dalībvalsti sešu mēnešu laikposmā pirms pieteikuma sāk maksātnespējas procedūru.

Visos gadījumos, kad lietas apstākļi rada šaubas par piekritību tiesai, tiesai būtu parādniekam jāprasa sniegt papildu pierādījumus savu apgalvojumu pamatošanai un – gadījumos, kad to pieļauj maksātnespējas procedūrā piemērojamās tiesības, – sniegt parādnieka kreditoriem iespēju paust viedokli par piekritības jautājumu. Gadījumā, ja tiesa,

⁴⁶ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. 2015. gada 1. janvāra PĒTĪJUMS Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilīetās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste) Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/TM_Petij_ES_Tiesa_un_tas_judikaturas_parrobezu_tiesiskas_sadarb_joma_civillietas_ietekme_uz_nac_tiesam_un_iestadem.pdf
77.lpp[sk.05.04.2018.]

kurā iesniegts pieteikums sākt maksātnespējas procedūru, konstatē, ka parādnieka galveno interešu centrs neatrodas tās teritorijā, tai nebūtu jāsāk galvenā maksātnespējas procedūra.

Kā noteikts Maksātnespējas Regulas Nr. 2015/848 3. pantā sākt maksātnespējas procedūru, kas ir uzskatāms kā galvenā maksātnespējas procedūra, ir tās dalībvalsts tiesas piekritībā, kuras teritorijā atrodas parādnieka galveno interešu centrs. Galveno interešu centrs ir vieta, kur parādnieks regulāri pārvalda savas intereses un ko trešās personas var noskaidrot.

Ja parādnieka galveno interešu centrs atrodas kādā dalībvalsts teritorijā, citas dalībvalsts tiesu piekritībā ir sākt maksātnespējas procedūras pret parādnieku tikai tad, ja šīs citas dalībvalsts teritorijā parādniekam ir uzņēmējdarbības vieta. Šīs procedūras sekas attiecas tikai uz tiem parādnieka aktīviem, kas atrodas pēdējā minētā dalībvalstī.

Ja maksātnespējas procedūras ir sāktas saskaņā ar galveno interešu centra atrašanos, jebkuras procedūras, kas pēc tam sāktas pamatojoties uz faktu, ka citas dalībvalsts teritorijā parādniekam ir uzņēmējdarbības vieta, ir sekundāras maksātnespējas procedūras. Ja galvenā maksātnespējas procedūra ir sākta, teritoriālās maksātnespējas procedūras kļūst par sekundārām maksātnespējas procedūrām.⁴⁷

Kā norādīts 2015.gada pētījumā, pieeja jautājumam par galveno interešu centra noteikšanu norāda uz būtisku atšķirību EST prakses piemērošanā. Anglijas tiesas vadījušās no trešās personas perspektīvas un pielietojušās pastāvošo izpratni par dažādu faktu izsvēršanu. Tomēr Latvijas tiesas izmantojušās maldinošu nacionālā likuma interpretāciju, kurā norādīts, ka galveno interešu centrs atrodas deklarētajā adresē, tādēļ Maksātnespējas regulas vietā piemērojot nacionālo likumu. Lai arī tiesa konstatēja, ka deklarētā adrese ir viens no apstākļiem, kas jāņem vērā galveno interešu centra noteikšanai, ne Maksātnespējas regulā, ne EST judikatūrā nav tiesiska pamata pārvērst deklarēto adresi pieņemumā par galveno interešu centra atrašanās vietu.⁴⁸

⁴⁷ Maksātnespējas regula Nr. 2015/848 (2015. gada 20. maijs) par maksātnespējas procedūrām (pārstrādāta redakcija).
Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=LV>[sk.27.03.2018.]

⁴⁸ Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. 2015. gada 1. janvāra PĒTĪJUMS Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civilīetās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste)
Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/TM_Petij_ES_Tiesa_un_tas_judikaturas_parrobezu_tiesiskas_sadarb_joma_civillietas_ietekme_uz_nac_tiesam_un_istadem.pdf
80.lpp. [sk.05.04.2018.]

2.4. Pārrobežu maksātnespējas procesa pieejamība

Maksātnespējas procedūru publiska pieejamība ir nozīmīga pārrobežu maksātnespējas procesā. Laba pārrobežu maksātnespējas procedūru darbība lielā mērā ir saistīta ar to, ka attiecīgi lēmumi saistībā ar maksātnespējas procedūrām tiek publicēti. Tiesnešiem ir jābūt informētiem par to, vai procedūras jau ir sāktas citā dalībvalstī; kreditoriem vai potenciālajiem kreditoriem ir jāzina, ka ir sāktas procedūras.⁴⁹

Kā noteikts UNCITRAL parauglikumā par pārrobežu maksātnespēju Preambulā: galvenais ārvalstu process ir ārvalstu process, kas notiek valstī, kurā atrodas parādnieka galveno interešu centrs; sekundārais ārvalstu process ir ārvalstu process, kas nav galvenais ārvalstu process un kas notiek valstī, kurā parādniekam ir uzņēmums - vieta, kurā parādnieks veic pastāvīgu saimniecisko darbību, izmantojot personālu un preces vai pakalpojumus.

Ārvalstu procesu uzskata par "galveno" procesu, ja tas ir sākts valstī, kurā "atrodas parādnieka galveno interešu centrs". Šis formulējums atbilst Eiropas Savienības Konvencijas par maksātnespējas procesiem 3. panta redakcijai, tādējādi veicinot saskaņotību jēdziena "galvenais" process piemērošanā.⁵⁰

Latvijā kopumā sākot ar 2008. gadu līdz 2018. gada martam pasludināto Pārrobežu galvenā maksātnespējas procedūra fiziskām personām ir bijusi 177 lietās. Pārrobežu sekundārā maksātnespējas procedūra fiziskām personām nav tikusi pasludināta. Saskaņā ar Ierakstiem maksātnespējas reģistrā, pirmais pasludinātais pārrobežu maksātnespējas process bija 2010.gada jūnijā.⁵¹

Latvija ir viena no ES valstīm, kā piemēram, Čehija, Vācija, Igaunija, Nīderlande, Austrija, Rumānija, Itālija un Slovēnija, kas pašreiz piedāvā integrētu meklēšanas iespēju maksātnespējas reģistros, tādējādi nodrošinot ātrāku un efektīvāku pārrobežu tiesu darbību un atklātāku ES iekšējā tirgus vidi.

⁴⁹ Priekšlikums.Eiropas Parlamenta un Padomes regula ,ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Pieejams: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf) [sk.29.03.2018.]

⁵⁰ UNCITRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas. Pieejams: vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Legislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc[sk.29.03.2018.]

⁵¹ Pasludināto Maksātnespējas procesa lietu skaits pēc Maksātnespējas procesa rakstura. Pieejams: https://ws.ur.gov.lv/urpubl?act=MNR_STAT&stat_id=533&tablereorder=yes&tableorder=6&tablesequence=A [sk.29.03.2018.]

Katras dalībvalsts maksātnespējas reģistra dati nedaudz atšķiras, taču svarīgākā informācija, kas ir pieejama visu valstu reģistros, tiek norādīts - kam ir maksātnespēja, kad process ir sācies un kad beidzies, kas ir administrators. E-tiesiskuma (e-Justice) portālā iegūstami maksātnespējas procesa pamatdati, kā piemēram, par Latvijā pasludinātu fizisku personu maksātnespējas procesu, tiek norādīts - pasludināšanas datums, procesa veids un raksturs, tiesa, prasību iesniegšanas termiņš, informācija par administratoru. Šāda kopēja dalībvalstu reģistra esamība ir pozitīvi vērtējama, jo ieguvēji no šī projekta īstenošanas ir ES valstu un pašvaldību iestādes. Šie dati ir īpaši aktuāli bankām, kreditoriem un biznesa partneriem. Tiek atvieglota uzņēmēju ikdiena, ātrā un viegli pieejamā veidā pārliecinoties par Latvijā reģistrētu juridisku un fizisku personu maksātnespēju. Bankām ātrai un kvalitatīvai klientu apkalpošanai ir nozīmīgi ērti pārliecināties par potenciālo kredītņēmēju neatrašanos maksātnespējīgo personu lokā.⁵²

⁵² Latvijas maksātnespējas reģistra dati – Eiropas e-tiesiskuma portālā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/286866-latvijas-maksatnespejas-registra-dati-eiropas-e-tiesiskuma-portala/>[sk. 01.04.2018.]

3. PROCESA EFEKTIVITĀTE LATVIJĀ SALĪDZINOT AR CITĀM VALSTĪM

Neefektīva kreditoru veiktā uzraudzība, faktiski neeksistējoša valsts veiktā uzraudzība, manipulācijas ar aktīviem un publiski izskanoša informācija par administratoru negodprātīgu rīcību. Varētu domāt, ka šis ir Latvijā pastāvošo problēmu uzskaitījums, taču tas ir situācijas apraksts Somijā 1990.gadu sākumā līdz brīdim, kad valsts apzinājās maksātnespējas jautājumu sociālo un ekonomisko nozīmīgumu un politiskā līmenī pieņēma lēmumu reformēt maksātnespējas sistēmu. Pirmkārt tika noteikta maksātnespējas procesa prioritāte – parādnieka aktīvu vērtības maksimāla saglabāšana un tas, ka maksātnespējas procesam jānotiek visas sabiedrības interesēs. Somijā parādnieka mantas pārvaldīšanas kārtību un uzraudzību nosaka speciāls likums. Somijā ir atsevišķi likumi maksātnespējai (bankrotam) un reorganizācijai (jo šiem procesiem ir atšķirīgi mērķi un instrumenti). Pēc pēdējiem datiem Somijas maksātnespējas sistēma ir novērtēta kā labākā pasaulē.

Kā norādīts Ministru kabineta 2016. gada 21. septembra rīkojumā Nr. 527 "Par Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņem 2016.-2020. gadam un to īstenošanas plānu") Maksātnespējas likuma spēkā esošās redakcijas izstrādē, kas veikta ciešā sadarbībā ar Pasaules Bankas un Starptautiskā Valūtas fonda ekspertiem, ir ņemts vērā valsts ekonomiskā situācija, kā arī starptautisko aizdevēju izvirzītās prasības. Latvija saņēma šo ekspertu pozitīvas atsauksmes par to, ka maksātnespējas procesa regulējums ir progresīvs un aptver pasaules labāko praksi. Būtiski ka ņemtas vērā UNCITRAL izdoto vadlīniju atziņas par maksātnespējas tiesībām. Maksātnespējas likumā definētais mērķis, kopumā atbilst Latvijas un Eiropas Savienības aktuālajam situācijas pieprasījumam, kā arī atspoguļo jaunākās maksātnespējas jomas attīstības tendences.

Valsts kontrole 2015. gada 3. marta revīzijas ziņojumā Nr. 2.4.1-5/2014 "Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?" konstatējusi, ka Latvijā nav izveidota rezultatīvo rādītāju sistēma, kas spētu parādīt pastāvošā normatīvā regulējuma efektivitāti esošajā ekonomiskajā situācijā. Pēc Tieslietu ministrijas rīcībā esošās starptautisko ekspertu sniegtās informācijas nevienā no pasaules valstīm nepastāv rezultatīvo rādītāju novērtēšanas un aprēķināšanas metodoloģija valstī īstenotas maksātnespējas politikas novērtēšanai.⁵³ Taču autors šajā darbā veicot maksātnespējas prakses izpēti ir konstatējis, ka šobrīd tiek aktīvāk

⁵³ Valsts kontrole.Lietderības revīzija., "Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?" Rīgā, 19.03.2015. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.04.2018.]

apkopota statistika par procesa norisi. Pieejamie statistikas rādītāji liecina, ka tiek vērsta uzmanība uz to, lai maksātnespējas process kļūtu efektīvāks.

Valsts kontrole ir secinājusi, ka Maksātnespējas likumā noteiktais mērķis – veicināt finansiālās grūtībās nonākušā parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu – netiek sasniegts un veiktie pasākumi maksātnespējas jomā nav vērsti uz ekonomiskās vērtības saglabāšanu un atgūšanu, par ko liecina: zemi kreditoru līdzekļu atgūšanas rādītāji, augstas maksātnespējas procesa izmaksas, ieilguši maksātnespējas procesi, novēlota maksātnespējas procesu pieteikšana.

Atbilstoši UNCITRAL vadlīnijās ietvertajām atziņām visu maksātnespējā iesaistīto pušu intereses nav iespējams vienlīdz pilnīgi aizsargāt, tādēļ valsts uzdevums ir definēt politiku maksātnespējas jomā un noteikt prioritātes, kā arī paust izvēli, ciktāl valsts ir gatava vēltīt savus resursus maksātnespējā iesaistīto interešu līdzsvara saglabāšanai.

Latvijā faktiskā maksātnespējas prioritāte ir pēc iespējas ātrāka maksātnespējas procesa pabeigšana un veiktie pasākumi maksātnespējas jomā nav vērsti uz ekonomiskās vērtības saglabāšanu un atgūšanu (rūpes par grūtībās nonākušā parādnieku). Par to liecina zemi kreditoru līdzekļu atgūšanas rādītāji (14% no prasījumu summas). Lai gan maksātnespējas procesa ilgums ir 1,5 gadi un tas ir mazāks nekā OECD ziņojumā vidēji, tomēr kreditoru līdzekļu atgūšanas rādītāji ir zemi un maksātnespējas procesa iznākums visbiežāk ir aktīvu izpārdošana.⁵⁴

Maksātnespējas procesa īsi termiņi kļuva par vienu no apstākļiem, kāpēc Latvija sāka ieņemt augstāku vietu *Doing Business* vērtējumā (salīdzinājumam: 2010. gadā – 80. vieta, 2011. gadā – 32. vieta). 31.lpp. Atbilstoši *Doing Business* 2015. gadā Čehijā Maksātnespējas risinājums aizņēma vidēji 2,1 gadu un izmaksas veido 17% no parādnieka mantas. Vidēji tiek atgūti 65,6 centi no ASV dolāra.⁵⁵ Somija ir ieņēmusi 1. vietu 189 valstu kopvērtējumā. Maksātnespējas risinājums aizņem vidēji 0,9 gadu, un izmaksas veido 3,5% no parādnieka mantas. Vidēji tiek atgūti 90,2 centi no ASV dolāra.⁵⁶ Ņemot vērā šo statistiku autors secina, ka Latvijā būtu jāpilnveido gan procesa ātrāka pabeigšana un jātiecas samazināt procesa izmakasa.

⁵⁴ Valsts kontrole.Lietderības revīzija.,Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva? Rīgā, 19.03.2015.Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.04.2018.]

⁵⁵ turpat 111.lpp

⁵⁶ turpat 92.lpp.

Revīzijas ziņojumā tika norādīts, ka Latvijā ir augstas maksātnespējas procesa izmaksas (veido 53% no atgūtajiem līdzekļiem). Piemēram, Igaunijā un Somijā administratora atlīdzība un izmaksas ir pakļautas tiesas kontrolei, kā arī administrators saņem atlīdzību pēc tam, kad tiesa ir uzklusējusi parādnieka un kreditora viedokli par administratora darbu procesā un administrators ir iesniedzis darbības pārskatu.⁵⁷ Šī prakse ir vērtējama pozitīvi, autors uzskata, ka viens no būtiskiem procesa efektivitātes rādītājiem ir zemākas izmaksas, jo pastāv riski kas saistīti ar negodprātīgu rīcību no administratoru puses, tāpēc svarīgi vērtēt izmaksu lietderību un apmēru.

Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka 2013. gada pētījumā "ERAB Maksātnespējas administratoru pienākumu izpilde" ir novērtējusi 27 valstu, tostarp arī Latvijas maksātnespējas procesa administratoru profesiju dažādos aspektos. Kopumā Latvijas sistēma ir novērtēta labi, taču ir norādīts uz atsevišķiem aspektiem, kuriem vajadzētu pievērst uzmanību. Proti, galvenais uzsvars tika likts uz nepieciešamību stiprināt uzraugošo institūciju darbību, kā arī stiprināt ētikas principu ievērošanu, tāpat tika ieteikts izvērtēt administratora profesijai nepieciešamās prasības.⁵⁸

Ja vērtē Latvijas tiesu sistēmu maksātnespējas procesa jomā, tad tā, dažādos pētījumos, tiek vērtēta kā vāja. Kā problēma, kas ietekmē maksātnespējas lietu izskatīšanu tiesās, tiek norādīta atšķirīga, pretrunīga un neparedzama likuma normu interpretācija un tiesnešu specializācijas trūkums. Viens no signāliem par tiesu dažādu pieeju maksātnespējas jautājumu izskatīšanā liecina arī adrešu maiņa īsi pirms procesa, lai nokļūtu konkrētā tiesā. Konstatēti gadījumi, kad ar vienu un to pašu lietu vēršas citā tiesā, pēc tam, kad pirmās tiesas lēmums nebija apmierinājis pieteikuma iesniedzēju. Autors secina, ka būtu jāvērs uzmanība arī uz tiesu darbu, jo nevar pastāvēt situācija, kad pieteicējs vēršas tiesā, kur būtu iespējams labvēlīgāks lēmums. Tiesu iestādēm kopumā būtu jāpiemēro vienveidīga prakse maksātnespējas jautājumos.

Salīdzinot ar citām valstīm, Latvijā Maksātnespējas likumā ir izvirzītas augstas administratoru kvalifikācijas prasības: jurista kvalifikācija, trīs gadu pieredze jurista amatā,

⁵⁷ Valsts kontrole.Lietderības revīzija.,Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?" Rīgā, 19.03.2015.Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.03.2018.]

⁵⁸ Ministru kabineta rīkojums Nr. 527.Rīgā 2016. gada 21. septembrī.Par Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņem 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/284925-par-maksatnespejas-politikas-attistibas-pamatnostadnem-2016-2020-gadam-un-to-istenosanas-planu>[sk.07.03.2018.]

jābūt administratora sertifikātam, kura iegūšanai nepieciešams iziet mācību kursu un nokārtot eksāmenu un sertifikāts ir jāatjauno reizi divos gados.⁵⁹ Autors uzskata, ka šīs prasības ir pamatotas, taču jāvērtē arī administratora spēju būt neitrālam, ar augstām morāles normām. Administratora pienākumi ir saistīti ar personu mantas, finanšu pārvaldību, kā arī jāveic svarīgi lēmumi gan parādnieka, gan kreditoru labā, lai nodrošinātu samērīgu pušu interešu apmierināšanu, kas paredz administratoram būt neitrālam un ar augstām morāles normām.

Kā noteikts starptautiski atzītajās UNCITRAL vadlīnijās (2004.gadā izdotā maksātnespējas tiesību aktu rokasgrāmata „Legislative Guide on Insolvency Law”),⁶⁰ ir uzsvērts, ka papildus administratora kvalifikācijai, zināšanām un pieredzei administratoram jābūt apveltītam ar tādām personīgajām kvalitātēm kā objektivitāte un neitralitāte. Runa ir par administratoram pienākumu veikšanai nepieciešamajām personīgajām īpašībām un augstu morāles standartu. Administratora darbībā minētie principi ir ļoti svarīgi. Administratora profesijas specifika: administratoram tiek piešķirtas pilnvaras rīkoties ar svešu mantu. Šī kombinācija, pilnvaras un materiālās vērtības, pieprasa noteikt administratoriem profesionālajā darbībā piemītošo personīgo īpašību kopumu. Maksātnespējas likumā līdz šim nav bijis noteikts, kādām personīgajām īpašībām amata pienākumu pildīšanai administratoriem jāpiemīt un kādi ir administratoru darbības ētikas pamatprincipi.

Iepazīstoties ar citu valstu pieredzi, piemēram, Igaunijā, pirms iecelšanas amatā, tiek izvērtēts, vai personai piemītošās personīgās īpašības ir piemērotas administratora profesijai. Gan Somijā, gan Igaunijā ar likumu ir noteikts, ka administratoriem amata pienākumu pildīšanā ir jāievēro augsts morāles standarts. Pretēji starptautiski atzītajam, ka augstam morāles standartam ir jābūt administratoru profesijas pamatā, secināms, ka šie standarti nav pašsaprotami un nav iesakņojušies administratoru darbībā Latvijā.

2015.gadā ieviestais Maksātnespējas procesa administratoru profesionālās ētikas kodekss⁶¹ ir pozitīvs rādītājs, kā piemēram, tiesnešiem, advokātiem ir ētikas normu kodeksi, kur noteiktas būtiskas uzvedības normas kā darbā tā arī ārpus darba vides. Tas arī ir attiecināms uz administratora profesiju, jo kā jau iepriekš rakstīts, tad administratora profesija paredz ētikas normu ievērošanu.

⁵⁹ Valsts kontrole.Lietderības revīzija„Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Rīgā, 19.03.2015.Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.03.2018.]

⁶⁰ UNCITRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas.Pieejams: vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Legislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc [sk.28.03.2018.]

⁶¹ Maksātnespējas procesa administratoru profesionālās ĒTIKAS KODEKSS. Pieejams: https://www.administratori.lv/data/1_%C4%92TIKAS%20KODEKSS_gala_20_02_2015.pdf. [sk.04.03.2018.]

Jautājumā par maksātnespējas uzraugošās iestādes pilnvarām, piemēram, Somijas pieredze rāda, ka uzraugošās iestādes pārstāvji var apmeklēt parādnieka īpašumu, veikt grāmatvedības dokumentu pārbaudi un pārbaudei piesaistīt finanšu jomas speciālistus. Uzraugošā iestāde saņem visus dokumentus par procesa norisi no administratoriem, un administratoriem pēc pieprasījuma ir jāsniedz papildu informācija nekavējoties. Uzraugošai iestādei ir pilnvaras ātri iejaukties gadījumā, kad tiek saņemta informācija par pārkāpumiem.

Latvijā administratoriem informāciju pieprasīt un pārbaudi veikt varēja tikai aktīvā procesā (pēc 2008.gada likuma) vai gada laikā pēc procesa izbeigšanas (pēc 2010.gada likuma). Līdz ar to nebija iespējams izvērtēt administratora darbību konkrētā procesā, ja termiņi ir beigušies. Arī šis aspekts citās valstīs ir risināts veiksmīgāk – piemēram, Igaunijā⁶² administratoru darbība konkrētā procesā var tikt pārbaudīta vēl septiņu gadu laikā pēc procesa beigām. Somijā uzraugošajai institūcijai ir tiesības pārbaudīt administratora darbību divus gadus pēc procesa beigām.⁶³ Autors uzskata, ka Latvijā veiktās izmaiņas nosakot viena gada termiņu ir pareizas, tomēr jāvērtē, vai reālo situāciju ir iespējams noskaidrot šādā termiņā, vai arī būtu vēlams palielināt šo gadu skaitu, kad ir iespējams pieprasīt un pārbaudīt darbības pārskatus. Autors uzskata, ka ņemot vērā resursu daudzumu uzraugošajās iestādēs, tad jāsalīdzina ar Igaunijas praksi šajā jautājumā, jo ekonomiskajā ziņā Latvija un Igaunija ir līdzīgas. Ir vērts vērts pagarināt šos termiņus, lai administratori savā profesionālajā darbībā maksātnespējas procesa gaitā ievērotu gan likuma gan ētikas normas.

Maksātnespējas regulējuma attīstībai ir veiktas daudzas būtiskas izmaiņas, piemēram - aktīvāka sadarbība ar Ekonomisko noziegumu apkarošanas pārvaldi, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju un Valsts ieņēmumu dienestu; elektroniskās maksātnespējas uzraudzības sistēmas pilnveidošana un publiskošana; administratoru disciplinārtbildības un eksaminācijas ieviešana; pārbaudīšanu veikšana administratoru prakses vietās; administratoru profesijas reputācijas atjaunošana un prestiža celšana; administratoru kvalifikācijas paaugstināšana un godīgas konkurences veicināšana. Tieslietu ministrija norādīja, ka, lai nodrošinātu administratoru darbības caurspīdīgumu un profesijas prestiža celšanos, administratoriem ir nosakāms valsts amatpersonas statuss.

⁶² Valsts kontrole.Lietderības revīzija.,„Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Rīgā, 19.03.2015.Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.03.2018.]

⁶³ Valsts kontrole.Lietderības revīzija.,„Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Rīgā, 19.03.2015.Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.03.2018.]

Ņemot vērā Valsts kontroles veikto izpēti un starptautiskās vadlīnijas administratoru profesijas reformas pirmā stadija tika pabeigta 2016. gada 1. janvārī, kad visus administratorus pielīdzināja valsts amatpersonām. Savukārt 2016. gada 22. decembrī, Saeimai pieņemot grozījumus Maksātnespējas likumā, noslēdzās arī otrā stadija, tādējādi pabeidzot administratoru profesijas reformu. Otrās stadijas ietvaros tika veiktas šādas izmaiņas: administratoru līdzšinējā sertifikācija tika aizstāta ar eksamināciju, to nododot atpakaļ valstij, ko veic Eksaminācijas komisija. Tika noteikts regulējums jaunizveidotās Disciplinārlietu komisijas darbībai disciplinārlietu izskatīšanai. Tika noteikts skaidrs definējums administratora un uzraugošās personas pienākumos kārtot lietvedību savā prakses vietā;⁶⁴

Šobrīd spēkā esošais Maksātnespējas likuma regulējums paredz (26.pants.) Administratora vispārīgo pienākumu aprakstu. Pēc administratora iecelšanas amatā administrators: reģistrējas Valsts ieņēmumu dienestā kā nodokļu maksātājs; deklarē Valsts ieņēmumu dienestā vienu prakses vietu un paziņo par to Maksātnespējas administrācijai.

Administrators nodrošina efektīvu un likumīgu juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi un mērķu sasniegšanu. Administratoram ir vairāki svarīgi pienākumi, kā piemēram likumā noteikts: piedalīties tiesas sēdēs juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa lietās; sniegt informāciju par juridiskās personas maksātnespējas procesa un fiziskās personas maksātnespējas procesa norisi tiesai, kreditoriem, Maksātnespējas administrācijai un citām normatīvajos aktos noteiktajām personām un institūcijām; paziņot piecu dienu laikā Maksātnespējas administrācijai par prakses vietas, elektroniskā pasta adreses, vārda, uzvārda maiņu; sadarboties ar pilnvarotām personām un institūcijām, kurām saskaņā ar citu valstu normatīvajiem aktiem ir tiesības īstenot savas pilnvaras juridiskās personas maksātnespējas procesā vai fiziskās personas maksātnespējas procesā; pēc Maksātnespējas administrācijas pieprasījuma sniegt savas darbības pārskatu, dokumentus un ziņas par to juridiskās personas maksātnespējas procesu vai fiziskās personas maksātnespējas procesu norisi, kuros administrators ir pildījis vai pilda pienākumus; Administrators savā prakses vai parādnieka atrašanās vietā kārtā ar fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu saistīto dokumentāciju, kurā iekļauj visu ar fiziskās personas maksātnespējas procesu saistīto informāciju un dokumentus, kā arī sastāda attiecīgā procesa lietā esošo dokumentu sarakstu.⁶⁵

⁶⁴ Maksātnespējas politikas reforma. Pieejams:<https://www.tm.gov.lv/lv/maksatnespejas-politikas-reforma#123>[sk.18.03.2018.]

⁶⁵ Maksātnespējas likums: LV likums. Pieņemts 26.07.2010.Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214590> [sk.30.03.2018.]

Svarīgi, ka Maksātnespējas administrācijai tika piešķirtas tiesības ierasties administratora vai uzraugošās personas prakses vietā vai parādnieka – juridiskās personas – atrašanās vietā un veikt pārbaudi. Kopš 2017. gada 1. jūlija Maksātnespējas administrācija 23 pārbaudu administratoru prakses vietā ietvaros ir pārbaudījusi 32 maksātnespējas procesus.

Maksātnespējas administrācijas direktors ieceļ administratoru amatā, atbrīvo, atceļ, atstādina no tā un aptur administratora amata darbību. 2017. gada laikā, kopš piemērojama jaunā kārtība, 8 administratoru amata darbība ir apturēta, 6 administratori atstādināti, bet 49 administratoru sertifikātu darbība izbeigta. Autors uzskata, ka šāda vieda uzraudzība ir nepieciešama, jo maksātnespējas administrācija ir iestāde, kurai ir jāatbild par administratoru darbību. Būtu vēlams palielināt pārbaudes administratoru prakses vietās, lai tiktu stingrāk kontrolēta procesa norise.

Kopš 2015.gada 1.janvāra Maksātnespējas administrācijas kompetencē tika nodota arī administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšana saistībā ar maksātnespējas procesa noteikumu pārkāpšanu. Atzinīgi tiek vērtēta izveidotā Elektroniskā maksātnespējas uzraudzības sistēma, kuras primārais uzdevums ir nodrošināt efektīvu kontroli pār katru maksātnespējas procesu. Pirmajos piecos mēnešos elektroniskajā uzraudzības sistēmā tika iesniegti vairāk nekā 1800 administratoru darbības pārskati.⁶⁶

Maksātnespējas administrācijas apkopotajos un publicētajos datos par 2016. gada un 2017. gada 1.pusgada rezultativajiem rādītājiem ir veikts maksātnespējas politikas rezultātu salīdzinājums un prognozes turpmākajiem gadiem. Atspoguļotie rezultatīvie rādītāji ir iegūti, apkopojot Elektroniskajā maksātnespējas procesa uzraudzības sistēmā pieejamo maksātnespējas procesa administratora noslēguma darbības pārskatā norādīto informāciju.

Jāvērš uzmanība, ka Elektroniskā maksātnespējas procesa uzraudzības sistēma ir ieviesta 2016. gada 30. aprīlī un atbilstoši Ministru kabineta 2016. gada 19. aprīļa noteikumiem Nr.247 "Noteikumi par maksātnespējas procesa administratora darbības pārskatu un tā aizpildīšanas kārtību" administratora noslēguma darbības pārskatu pārejas periodā atsevišķos gadījumos varēja iesniegt, neizmantojot šo Sistēmu. Līdz ar to apkopotie dati aptver tikai daļu no 2016. gadā pabeigtajiem maksātnespējas procesiem un pilnībā neatspoguļo faktisko situāciju attiecīgajā laika periodā.⁶⁷

⁶⁶ Maksātnespējas politikas reforma. Pieejams:<https://www.tm.gov.lv/lv/maksatnespejas-politikas-reforma#123>[sk.18.03.2018.]

⁶⁷ Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņu 2016.-2020. gadam rezultatīvo rādītāju apkopojums par 2016. gadu un 2017. gada 1.pusgadu. Pieejams: <http://www.mna.gov.lv/download/928>[sk.18.03.2018.]

Lai sekmētu kreditoru maksimālu saistību apmierināšanu, ekonomiski vērtīgo aktīvu atgriešanu ekonomiskajā aprītē vidējo maksātnespējas procesa ilgumu prognozēts samazināt līdz 1,3 gadam 2020. gadu. Maksātnespējas procesa ilgums 2016. gadā un 2017. gada pirmajā pusgadā sastādīja 1,67 gadu un attiecīgi 1,69 gadu, kas nedaudz pārsniedz plānoto 1,5 gadu, kas izskaidrojams ar to, ka 2016. gadā un 2017. gadā vēl joprojām bija aktīvi maksātnespējas procesi, kas uzsākti saskaņā ar likumu "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju" un 2007. gada 1. novembra Maksātnespējas likumu, kas paredzēja no spēkā esošā regulējuma atšķirīgu procesa norises kārtību, nenosakot konkrētus termiņus likumā noteikto darbību veikšanai.

Nodrošināto un nenodrošināto kreditoru prasījumu atgriešanas rādītājus (centi no viena euro) plānots palielināt, attiecīgi uz 2017. gada pirmo pusgadu šis rādītājs bija 34,14 euro centi. Maksātnespējas procesa izmaksas samazināšana, kas 2016. gadā bija 0,71 euro centi, taču uz 2017. gada pirmo pusgadu jau 1,36 centi no viena euro. Vidējais kreditoru prasījumu atgūstamības rādītājs ES sastāda 32,8 euro centi. Vienlaikus apkopotie dati norāda uz augstām maksātnespējas procesa izmaksām, kuras saskaņā ar Maksātnespējas likumā noteikto kārtību apstiprina parādnieka kreditori. Ņemot vērā Maksātnespējas administrācijas tiesības veikt pārbaudes administratora un uzraugošās personas prakses vietā, rezultātā iestādei būs iespēja klātienē pārliecināties par maksātnespējas procesa izmaksu pamatotību un attiecināmību uz konkrētu procesu, kas ir viens no faktoriem, kas vidējā termiņā var ietekmēt rādītāju.

Fiziskās personas maksātnespējas procesā gada laikā sekmīgi pabeigto saistību dzēšanas procedūru skaits pret pabeigto fiziskās personas maksātnespējas procesa skaitu uz 2017.gada pirmo pusgadu bija 86% un plānots uz 2020. gadu palielināt līdz 89%.⁶⁸

Jāņem vērā, ka Maksātnespējas administrācijas darbības efektivitāti raksturo šādi rezultatīvie rādītāji: administratoru skaits, kuru lietvedībā esošais lietu skaits atšķiras no vidēja lietu skaita vienam administratoram; procesu skaits, kuros pārkāpumu dēļ ir nomainīts maksātnespējas administrators, pret aktīvo lietu skaitu; sodīto administratoru skaits pret kopējo administratoru skaitu procentuāli uz 2017. gadu bija 16%, bet plānots, ka šis rādītājs varētu palielināties turpmāko gadu laikā. Turklāt svarīgi atzīmēt, ka uzraudzības pasākumu mērķis ir nodrošināt maksātnespējas procesu likumīgu un efektīvu gaitu, nevis administratoru

⁶⁸ Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņu 2016.-2020. gadam rezultatīvo rādītāju apkopojums par 2016. gadu un 2017. gada 1.pusgadu. Tabula Nr.1 Politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji. Pieejams: [http://www.mna.gov.lv/download/928\[sk.18.03.2018.\]](http://www.mna.gov.lv/download/928[sk.18.03.2018.])

sodīšanu, un minētie rādītāji ir izvēlēti, lai raksturotu uzraudzības pasākumu un administratoru profesionālās darbības kvalitāti, nevis ir izvirzīti kā pašmērķis. Administratoru skaits, kuru lietvedībā esošais lietu skaits atšķiras no vidējā lietu skaita vienam administratoram, Maksātnespējas administrācijas īstenoto kontroles pasākumu rezultātā (tostarp, nodrošinot atteikšanās no maksātnespējas procesa administrēšanas iemeslu kontroli) 2017. gada pirmajā pusgadā (18 administratori), ir mazāks, nekā Pamatnostādnēs plānotais (23 administratori), kas ir vērtējams pozitīvi, jo administratoru noslodze izlīdzinās, tādējādi veicinot gan administratoru profesionālās kvalifikācijas uzturēšanu, gan kvalitatīvāku pienākumu izpildi.

Sodīto administratoru skaits pret kopējo administratoru skaitu 2016. gadā (26%) pārsniedz plānoto (21%), ņemot vērā uzraudzības pasākumu skaita palielināšanos, kā arī kopējā administratoru skaita samazināšanos – 2015. gadā bija 346 sertificētie administratori, savukārt 2016. gadā – 315 sertificētie administratori.⁶⁹ Šie rādītāji autora skatījumā ir pozitīvi vērtējami, jo tiek stingrāk vērtēta administratoru profesionālā darbība, kas ir ļoti nepieciešama, lai veicinātu efektīvāku procesu.

Autors norāda, ka 2007. gada Maksātnespējs likumprojekta anotācijā, pirmajā likuma ieviešanas gadā, tika prognozētas tikai divdesmit fizisko personu maksātnespējas lietas.⁷⁰ Taču autora veiktās izpētes laikā aktuālie statistikas dati par maksātnespējas procesu ir šādi: 2018.gada janvārī ierosinātas 316 fizisko personu maksātnespējas lietas un februārī 122 lietas.⁷¹ Kopumā sākot ar 2008. gadu līdz 2018. gada martam pasludināto maksātnespējas procesa lietu skaits fiziskām personām ir 10438 lietas.⁷²

Kā norādīts Maksātnespējas administrācijas 2017. gada ziņojumā tad turpmāk jārisina ar administratora amata darbību saistītos jautājumus, virzoties uz administratora profesijas reformas pabeigšanu. Svarīgi nostiprināt preventīvas uzraudzības mehānismu praktisko

⁶⁹ Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņu 2016.-2020. gadam rezultatīvo rādītāju apkopojums par 2016. gadu un 2017. gada 1.pusgadu. Pieejams: <http://www.mna.gov.lv/download/928> [sk.19.03.2018.]

⁷⁰ 2007. gada Maksātnespējs likumprojekta anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/380F3F00A08E7691C2257237003D01BB?OpenDocument> [sk.19.03.2018.]

⁷¹ Aktuālie statistikas dati par maksātnespējas procesu. Pieejams: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/67/ [sk.20.03.2018.]

⁷² Pasludināto MNP lietu skaits pēc MNP rakstura. Pieejams: https://ws.ur.gov.lv/urpubl?act=MNR_STAT&stat_id=533&tablereorder=yes&tableorder=6&tablesequence=A [sk.20.03.2018.]

piemērošanu, kā arī meklēt arvien jaunus risinājumus uzraudzības efektivitātes paaugstināšanai. Ņemot vērā konstatētās nesamērīgi augstās maksātnespējas procesa izmaksas, īstenojot uzraudzības pasākumus, tostarp, veicot klātienes pārbaudes un piedaloties kreditoru sapulcēs, pastiprinātu uzmanību jāvelta maksātnespējas procesa izmaksu kontrole.⁷³

⁷³ Maksātnespējas administrācijas 2017. gada ziņojums.Pieejams:
http://www.mna.gov.lv/faili/pub_79.pdf[sk.20.03.2018.]

KOPSAVILKUMS

Darba mērķis ir sasniegts, tika izpetīta fizisko personu maksātnespējas procesa prakse Latvijā un salīdzināta ar ES valstu praksi, kā arī apskatīts, kādas tiesību normas regulē Maksātnespējas procesu Latvijā un Eiropas Savienībā. Tika noskaidrots vai process ir efektīvs gan Latvijas, gan ES līmenī, kādas problēmas pastāv šajā jautājumā.

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Maksātnespēja ir labākais risinājums personai nokārtot saistības pret kreditoriem, kā arī pēc iespējas atgūt maksātspeju. Procesā galvenais mērķis nevar būt tikai izvairīšanās no parādu saistību izpildes. Ir jāņem vērā, ka maksātnespējas process ir ar piemērošanas ierobežojumiem un noteiktu kārtību, kura ir jāievēro, kā piemēram bankrota procedūra un saistību dzēšanas procedūra. Kopumā Latvijas maksātnespējas procesa regulējums ir atzīstams kā atbilstošs pašreizējai situācijai, tomēr ir vērts veikt uzlabojumus, lai ne tikai būtu īsi termiņi, bet arī tiktu ņemts vērā kreditoru atgūto līdzekļu apmērs un būtu zemākas izmaksas maksātnespējas procesam.
2. Maksātnespējas likums ir ar efektīvu regulējumu, bet ir jāņem vērā, ka piemēram Somijā ir atsevišķi likumi maksātnespējai (bankrotam) un reorganizācijai, jo šiem procesiem ir atšķirīgi mērķi un instrumenti. Pēc pēdējiem datiem Somijas maksātnespējas sistēma ir novērtēta kā labākā pasaulē ir vērts ņemt piemēru no šīs sistēmas.
3. Latvijā kreditoru prasījumu atgriešanas rādītāji ir zemi, kā norādīts pētījumā, tad uz 2017. gada pirmo pusgadu šis rādītājs bija 34,14 euro centi no viena euro. Vidējais kreditoru prasījumu atgūstamības rādītājs ES sastāda 32,8 euro centi. Šis rādītājs ir salīdzinoši ar citām ES valstīm ir samērīgs, taču jāuzlabo administratoru darbības uzraudzība, lai veicinātu procesa efektivitāti un izmaksu samazinājumu.
4. Maksātnespējas likuma spēkā esošā redakcija un gadu laikā veiktās izmaiņas, kā arī nākotnē plānotie likuma grozījumi ir rādītājs tam, ka maksātnespējas jautājumu sociālais un ekonomiskais nozīmīgums tiek ņemts vērā, kā arī tiek ievērotas starptautiskas vadlīnijas, veikti vairāki pētījumi, tiek apkopoti un analizēti statistikas dati. Lai arī ES valstīs nav noteiktas rezultatīvo rādītāju uzskaites vadlīnijas, taču svarīgi, lai veicinātu procesa efektivitāti, turpmāk tiktu apkopoti statistikas dati par Latvijā notiekošiem maksātnespējas procesiem.
5. Godprātīga parādnieka maksātspeja var tikt atjaunota samērā īsā laika posmā, Latvijā tas aizņem vidēji 1,5 gadu un salīdzinājumā ar citām valstīm, īsā laikā, taču, kā norādīts pētījumā, tad šie rādītāji neatsver ieguvumu, jo mērķis apmierināt kreditoru prasījumus

netiek pilnvērtīgi veikts. Galvenais būtu nevis ātrāki termiņi, bet jākoncentrējas uz maksātspējas procesa efektivitāti attiecībā uz pilnīgāku parādnieka maksātspējas atjaunošanu un kreditoru prasījumu apmierināšanu.

6. Latvijas Maksātspējas procesa regulējums paredz vienlaicīgi ieinteresētajām personām un parādniekam iesniegt maksātspējas pieteikumu, tomēr problēma ir tajā, ka process šīm personām ir viens, bet iesaistītās personas vairākas. Kā norādīts likumprojekta anotācijā, norma nenodrošina visu maksātspējas procesā iesaistīto personu interešu samērīgu ievērošanu. Ir vērts apkopot statistiku un procesa efektivitātes rādītājus šajos gadījumos. Kopš grozījumu stāšanās spēkā, aptuveni divu gadu laikā ir pasludināti 344 šādi procesi ar iesaistītajām personām. Vērts izvērtēt administratoru darba efektivitāti un atlīdzību šajā gadījumā, jo administratora atlīdzība nemainās, ja tiek pasludināts šāds process.
7. Maksātspējas administratoru uzraudzība no Maksātspējas Administrācijas puses ir nepieciešama, jo Maksātspējas Administrācija ir iestāde, kurai ir jāatbild par administratoru darbību. Būtu vēlams palielināt pārbaudes administratoru prakses vietās, lai tiktu stingrāk kontrolēta procesa norise.
8. Igaunijā noteikts, ka administratoru darbība konkrētā procesā var tikt pārbaudīta vēl septiņu gadu laikā pēc procesa beigām. Somijā uzraugošajai institūcijai ir tiesības pārbaudīt administratora darbību divus gadus pēc procesa beigām. Latvijā noteiktais viena gada termiņš ir salīdzinoši īss, jāvērtē, vai reālo situāciju ir iespējams noskaidrot šādā termiņā, vai arī būtu vēlams palielināt šo gadu skaitu, kad ir iespējams pieprasīt un pārbaudīt darbības pārskatus. Ņemot vērā pieejamo resursu daudzumu uzraugošajās iestādēs un izmaiņas administratoru darbības organizēšanā ir jānosaka ilgāks termiņš, šādu pārbaūžu veikšanai.
9. Iepazīstoties ar citu valstu pieredzi, piemēram, Igaunijā, pirms iecelšanas administratora amatā, tiek izvērtēts, vai personai piemītošās personīgās īpašības ir piemērotas maksātspējas administratora profesijai. Gan Somijā, gan Igaunijā ar likumu ir noteikts, ka administratoriem amata pienākumu pildīšanā ir jāievēro augsts morāles standarts.
10. Pretēji starptautiski atzītajam, ka augstam morāles standartam ir jābūt administratoru profesijas pamatā, secināms, ka Latvijas administratoru darbībā šie standarti nav pašsaprotami. Ir atbalstāma administratoru darbības regulējuma pilnveide, kontrole, eksaminācijas kārtības uzlabošana, kas šobrīd arī tiek veikta. Administratora darbības specifika ir - nodrošināt parādnieka mantisko interešu pārstāvība procesa gaitā. Kopš maksātspējas likuma grozījumiem, administratoru skaits ir samazinājies. Ir vērts

turpmāk veicināt administratoru kvalifikāciju un profesionālītāti, kā arī efektīvu pienākumu izpildi un profesijas prestižu.

11. Pārrobežu maksātspējas process nav plaši izmantots Latvijā, kopš 2008. gada ir pasludināti tikai 177 pārrobežu fizisko personu maksātspējas procesi, arī informācijas un literatūras šajā jautājumā ir salīdzinoši maz, bet ņemot vērā starptautisko tiesu praksi un spēkā esošo tiesisko regulējumu, tad var secināt, ka šis process ir pieejams un ar noteiktu regulējumu. Jāvērtē tā piemērošanas problēmjautājumi, kā piemēram Latvijas tiesu praksi galveno interešu centra noteikšanā.
12. EST spriedums Euro Food lietā ir būtisks paraugs galveno interešu centra noteikšanā arī fizisko personu procesā. Latvijas gadījumā Tiesas Latvijā deklarēto dzīvesvietu formāli ņēm vērā, bet vērts vadīties pēc pieejas Euro Food lietā, izvērtējot visus lietā esošos pierādījumus un veikt pareizus secinājumus par galveno interešu centra atrašanās vietu. Kā arī jāņem vērā citu valstu tiesu pieeja nosakot galveno interešu centru, kur būtiski ir vadīties pēc pierādījumiem, kas apliecina apgalvojuma patiesību. Apkopotā informācija norāda uz tiesu darbības nevienveidību maksātspējas lēmumu pieņemšanā. Ir vērts uzlabot tiesu darbību un vienveidību lemjot maksātspējas jautājumus.
13. Kopēja dalībvalstu Maksātspējas reģistra esamība ir pozitīvi vērtējama, jo ieguvēji no šī projekta īstenošanas ir ES valstu un pašvaldību iestādes. Šie dati ir īpaši aktuāli bankām, kreditoriem un biznesa partneriem. Šobrīd tikai deviņas valstis, tai skaitā arī Latvija, ir pievienojušās publiskajam ES valstu maksātspējas reģistram, būtu vēlams arī pārējām dalībvalstīm pievienoties šādam projektam, lai visa informācija tiktu apkopota vienā reģistrā un būtu pieejama ieinteresētajām personām.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Aktuālie statistikas dati par maksātspējas procesu. Pieejams:http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/67/[sk.20.03.2018.]
2. Aljēns M. Maksātspējas likuma grozījumi – fiziskās personas maksātspēja. Pieejams:
https://www.cobalt.legal/files/bundleNewsPost/2481/Maksatnespejas_likums_Aljens_Ifinanses_Junijs_2015_32dca55d.pdf [sk. 01.04.2018.]
3. Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības II. Zvaigzne ABC, 2010.
4. Izmaiņas maksātspējas tiesiskajā regulējumā pēdējos gados (2008-2011). Pieejams:
http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/publikacijas/?p=3 [sk. 05.03.2018.]
5. Kačevska I., Rudevska B., Buka A., Dambergs M., Fillers A. 2015. gada 1. janvāra PĒTĪJUMS Eiropas Savienības Tiesa un tās judikatūras pārrobežu tiesiskās sadarbības jomā civillietās ietekme uz nacionālajām tiesām un iestādēm (Latvija, Ungārija, Vācija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste) Pieejams:http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/TM_Petij_ES_Tiesa_un_tas_judikaturas_parrobezu_tiesiskas_sadarb_joma_civillietas_ietekme_uz_nac_tiesam_un_iestadem.pdf [sk.05.04.2018.]
6. Latvijas maksātspējas reģistra dati – Eiropas e-tiesiskuma portālā. Pieejams:<http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/286866-latvijas-maksatnespejas-registra-dati-eiropas-e-tiesiskuma-portala/>[sk. 10.03.2018.]
7. Maksātspējas administrācija. Biežāk uzdotie jautājumi. Pieejams:
<http://www.mna.gov.lv/lv/faq/#k101>[sk.02.04.2018.]
8. Maksātspējas administrācijas 2017. gada ziņojums. Pieejams:
http://www.mna.gov.lv/faili/pub_79.pdf[sk.20.03.2018.]
9. Maksātspējas politikas attīstības pamatnostādņu 2016.-2020. gadam rezultatīvo rādītāju apkopojums par 2016. gadu un 2017. gada 1.pusgadu. Pieejams:
<http://www.mna.gov.lv/download/928>[sk.18.03.2018.]
10. Maksātspējas politikas reforma. Pieejams:<https://www.tm.gov.lv/lv/maksatnespejas-politikas-reforma#123>[sk.18.03.2018.]
11. Mieriņa A. Starptautiskās privāttiesības: ģenēze un sistēma. Private International Law: Genesis and System. Latvijas Universitāte, 2015.

12. Pasludināto Maksātnespējas procesa lietu skaits pēc Maksātnespējas procesa rakstura. Pieejams:https://ws.ur.gov.lv/urpubl?act=MNR_STAT&stat_id=533&tablereorder=yes&tableorder=6&tablesequence=A [sk.29.03.2018.]⁵² Latvijas maksātnespējas reģistra dati – Eiropas e-tiesiskuma portālā. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/286866-latvijas-maksatnespejas-registra-dati-eiropas-e-tiesiskuma-portala/>[sk. 01.04.2018.]
13. Valsts kontrole.Lietderības revīzija.,„Vai valstī īstenotā maksātnespējas politika ir efektīva?” Rīgā, 19.03.2015.Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju-zinojumi/2014/2.4.1-5_2014/2.4.1-5_2014/butiskais-par-maksatnespeju-180315.pdf [sk.04.04.2018.]
14. Vēsture. Peejams: <http://www.mna.gov.lv/lv/parmums/vesture/>[sk. 03.03.2018.]

Normatīvie akti

15. Maksātnespējas regula Nr. 1346/2000. pieņemta 2000. gada 29. maijā. par maksātnespējas procedūrām.Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:32000R1346> [sk. 29.03.2018.]
16. Maksātnespējas regula Nr. 2015/848 (2015. gada 20. maijs) par maksātnespējas procedūrām (pārstrādāta redakcija). Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015R0848&from=LV>[sk. 27.03.2018.]
17. UNCITRAL Parauglikums par pārrobežu maksātnespēju un tā ieviešanas vadlīnijas. Pieejams: vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Legislative_Guide_on_Insolvency_Law.doc[sk.29.03.2018.]
18. Priekšlikums.EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA ,ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Pieejams:[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0744_/com_com\(2012\)0744_lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0744_/com_com(2012)0744_lv.pdf) [sk.05.03.2018.]
19. Priekšlikums EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko groza Regulas (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām A un B pielikumā noteikto maksātnespējas procedūru un maksātnespējas procesa administratoru sarakstus. Pieejams: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0317&from=LV>[sk.02.04.2018.]

20. Latvijas Republikas Likums.Civillikums. Pieņemts: 28.01.1937.Pieejams:
<https://likumi.lv/doc.php?id=225418> [sk.05.03.2018.]
21. Civilprocesa likums: Latvijas Republikas Likums. Pieņemts 14.10.1998. Pieejams:
<https://likumi.lv/doc.php?id=50500> [sk.28.03.2018.]
22. Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas Likums. Pieņemts 26.07.2010.Pieejams:
<https://likumi.lv/doc.php?id=214590> [sk.28.03.2018.]
23. Ministru kabineta 2015. gada 24. februāra noteikumi Nr. 88. Kārtība, kādā iemaksā un izmaksā depozītu juridiskās un fiziskās personas maksātnespējas procesā.
[sk.18.03.2018.]
24. Ministru kabineta rīkojums Nr. 527.Rīgā 2016. gada 21. septembrī.Par Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņēm 2016.–2020. gadam un to īstenošanas plānu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/284925-par-maksatnespejas-politikas-attistibas-pamatnostadnem-2016-2020-gadam-un-to-istenosanas-planu>[sk.07.03.2018.]
25. Maksātnespējas Likuma anotācija. 2006.gada 30.novembris.Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/380F3F00A08E7691C2257237003D01BB?OpenDocument> [sk.03.03.2018.]
26. 2007. gada Maksātnespējs likumprojekta anotācija Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/380F3F00A08E7691C2257237003D01BB?OpenDocument> [sk.19.03.2018]
27. Likumprojekta "Grozījumi Maksātnespējas likumā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams:
tap.mk.gov.lv/doc/2017_12/TMAnot_081117_GrozMNL.2490.docx [sk.30.03.2018.]
28. Maksātnespējas procesa administratoru profesionālās ĒTIKAS KODEKSS. Pieejams:
https://www.administratori.lv/data/1_%C4%92TIKAS%20KODEKSS_gala_20_02_2015.pdf.

Juridiskās prakses materiāli

29. EST 2006. gada 2. maija spriedums lietā Nr. C-341/04 Eurofood IFSC Ltd.Pieejams:
<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db64a0072306254e79a47febafd18449f8.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuKbNz0?text=&docid=57045&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=996477>
[sk.03.04.2018.]

30. EST 2011. gada 20. oktobra Lieta C 396/09 Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A62009CJ0396>[sk.05.04.2018.]
31. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016. gada 26. februāra spriedumā Lieta Nr. C19056212 SKC-77/2016.Pieejams: at.gov.lv/files/files/skc-77-2016.doc[sk.27.03.2018.]
32. Dobeles rajona tiesas 2014.gada 27.janvāra spriedums Lietā Nr.C13022614.Pieejams: <https://www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/145124.pdf>. [sk.07.03.2018.]

Bakalaura darbs “Fizisko personu Maksātnešpējas procesa prakse Latvijā un Eiropas Savienības valstīs” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Elīna Šarova

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītāja: Asoc.prof. Irēna Kucina, _____ . ____ .2018.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā

2018.gada ____ . _____ .

Dekāna pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2018. gada ____ . _____ . Prot. Nr.: _____ .

Komisijas sekretāre: _____